

آذر بايجان توركجه سينده قوشما سؤزلىرى (ايکىلەمەلىرى)

ف.پيرنيا

firuzpirnia@gmail.com

آذربایجان تورکجه سینده قوشاسؤزلر (ایکیله‌مه)

ایکیله‌مه و یا قوشاسؤز: دویغو و دوشونجه‌لری داها گوجلو ایفاده ائتمک و آنلاتما گوجونو آرتیرماق اوچون بیر سؤزجویون تکراری و یا ياخین يادا قارشیت آنلاملى (ضد معنالى) سؤزجوک يېغىنى دير. ایکیله‌مهنى اولوشدوران(تشكىل ائدن) سؤزلرىن يئرلىرى قالىب لش مىشدىر و بو اوزدىن ایکیله‌مهنى اولوشدوران سؤزجوکلرىن يئرینى دېيىشدىرىمك اولماز. مثلا يورغۇن- آرغىن و یا دىنib-دانىشماق كىمى قوشاسؤزلر. قوشاسؤزلرىن و یا ایکیله‌مهلىرىن اساس اۆزلىكىرىندىن، فونتىك(سس بىلىمسىل) جەتدىن بىر بىرى ايله اويغۇن اولماسى دير.

تورك دىلينىن اسکى دىل بىلگىسى و سؤزلوك كىتابى اولان ديوان الغات التورك كىتابىندا كاشغارلى محمود، توركلىرىن ایکیله‌مه (قوشاسؤزلرى) قوللاندىقلارينى بلىرته رك بؤيلە يازمىش دير: بىلينمەلidiir كى اوغوزلارين دىلى اينجه دير. توركلىرىن، بىرى اصىل و كؤك، او بىرىسى (دىگرى) علاوه اوزرە قوشاسىلتىكلىرى هر ايسىمین و فعلىن اوغوزلار علاوه اولانىنى سؤيلە يېرلىر. حال بو كى او بىرى توركلىرىن بونو تك سؤيلەزلىر. سؤز گلىمى، توركلىرى بىر شئىي بىر شئىي قاتدىقلارى زامان «قاتدى-قاردى» دېيىرلىر. بورادا كؤك «قاتدى» دير، «قاردى» سؤزو علاوه دير. اوغوزلار بىر شئىي بىر شئىي قارىشدىرىدىقلارى زامان «قاردى» دېيىب اصىل اولانى بوراخىرلار. عئىنى قايدا اوزرە، توركلىر «ادگو-ياولاق» دېيىرلىر. «ادگو» ياخشى، «ياولاق» ايسە ياوا (پىس) دئمك دير. توركلىرى بىرلىكىدە ايشلەدېرلىر، تك اولاراق ياولاق سؤزونو ايشلتىمىزلىر. اوغوزلار ايسە بونلارى تك، يالنىز اولاراق ايشلەدېرلىر.

کاشغارلى نىن بو سۇزلىرىن آچىقلاماسىندان، اسکى دن بىرى تۈركىلرىن آنلاتمادا قوشما سۇزلىرە يېر وئەدىكلىرىنى گۈرۈرۈك. حتى تۈرك دىلىنىن بىلىسىن ان اسکى و ان اۇنملى يازىلى قايناقلارىندان اولان اورخون يازىت لارىندادا بوللۇ مىقداردا قوللانيلان ايکىلەمەلر بونو تصديق

ائدىر:

آلتين-گوموش

آرقىش-تىركىش=كروانلار

آد-كۈ/آد-اون=آد-سان

بىگلر-بودون=بىگلر و خلق

ائىب-بارق=ائۇ بارق(ائۇ ئاشىك)

قىز-قۇدوز=قىزلار و قادىن لار

گون-كول=قادىن و كىشى كؤلە (قول-بردە)

قورت-قۇنۇز=قورت-قوش(بئر-بئوجوك)

يابىز-يابالاق=يابا پىس

يوق-جيقاتى=يوخسول

آدريل-سەچلىن=آيرىلىپ و سەچىلىمك

ايچىك-يوكون=باغىمىلى(وابسته) اولماق و باش آيمك

ايت-يارات=دوزلتمك و ياراتماق

اول-بىت=اولمك و اىتمك

يانىل-يازىل=يانىلماق و يولدان چىخماق-گوناه ائتمك

بوندان علاوه كىتاب دده قورقۇددا دا چوخلۇ اىكىلەمەلر ايشلەنېب .

قوشاشسؤزلرى بو شكىلدە صىنىفلىنديرمك اولار:

١- عىناً تكرار اولۇنان سؤزلر

٢- ائش و يا ياخىن آنلام لى سۈزجۈك لر اىكىلەمە سى

٣- قارشىت (ضد) آنلام لى سۈزجۈك لر

بو چالىشىمادا آذربايچان توركىجه سىينىدە بولۇنان (يازىلى و شفاهى دىلە) قوشاسسؤزلر، آنلام

باخىمىندان الە آلىپ سىنيرلانىب.

آبیر-حیا abır-həya : حرمت، شرف، دَيَر، قیمت(آبیر-حایادان دوشمک؛ حرمتدن دوشمک)

آبیرلى-باشلى-abırlı-başlı : مناسب، اویقون، سلیقه‌لی(آبیرلى-باشلى گئیم - كئچیم؛ مناسب و سلیقه‌لی پالتار)

آپار-گتیر apar-gətir : سوروندورمک، اوزاتماق، (بروکراسى ادارى)

آتا-بابا ata-baba : والدین

آتالى-آنالى atalı-analı : اصيل و نجابتلى آتا-آناسى اولان اوشاق
: atlanıb-düşmək/atılıb-düşmək (آتىلېب-دوشىك)

ناراضى ليق گؤسترمىك، اعتيراض ائتمىك، مقاوييت گؤسترمىك، دىرنىمك

آتىب-توتماق atıb-tutmaq : آغىر يونگول ائلهمىك

آتىب-ووران atıb-vuran : دؤيوشگن، مهارتلى اوخ و يا گولله آتان

آج-سوسوز ac-susuz: آج و سوسوز

آج-قىريق/آج-قيرات ac-qırıq/ac-qırat : مجازاً يوخسول، يئمه يە بىر شئىي اولمايان شخص

آج-لؤيون ac-ləlöyüñ : چوخ آج، آج گۆز، گۈرمەميش (لەلؤيون=آج گۆز، گۈرمەميش)

آج-يالواج ac-yalavac/ac-yalavacsız : يوخسول، يئمه يه، گئيمه يه بير شئىي

اولمايان آدام(بوردا يالواج سۆزو، چىلىپاق و عريان آنلامىندادىر). (آج بايسرا قاچار، يالواج ئوه
گىرر-أتا سۆزو)

آجىق-قىجىق açıq-qıçıq : بىرىنى آجىقلاندىرماق، آجىق وئرمك، قىجىقلاندىرماق

آچىب-آغارتماق açıb-ağartmaq : آچىب دئمك، فاش اشتمك، آشكار اشتمك

آچىق-آچىغينا açıq-açığına : آچىق بير شكىلده، چكىنمهدن، قورخىمادان، گىزلتىمەدن

آچىق-آشكار açıq-aşkar : آچىقجاسىنا

آچىق-آيدىن açıq-aydın : چوخ آيدىن، آچىق

آچىق-ساقىق açıq-saćıq : داغىنېق، نىظامسىز / اورتۇسوز، چىلىپاق، گئىيمسىز،

مستهجن / گۈرەنه يه(عرف،عادت) گۈرە آىخىرى درجه ده آچىق سۆز، داورانىش و يا گئىيم

آچىلىپ-ساقىلماق açılıb-saćılmaq : آچىق-ساقىق داورانىماغا باشلاماق/سلىقه

سىز جە گئىينمك

آخ-واى ah-vay/axvay : اينىلتى، آه ناله/عىزىزىم نئجه كىچدى/گوندوزوم گئجه

كىچدى/بىزىم كى آخ-واينان/سىزىنلىكى نئجه كىچدى

آخار-باخار axar-baxar : هر طرفى منظرەلى، گۈرونۇشلو، گۈرونۇملو

آخان-باخان axan-baxan : خسته‌یه و یا یاشلی‌لارا مرحمت‌له باخان، اورک یاندیران

(شخص)

آد-سان/آدلی-سانلى ad-san/adlı-sanlı/adsız-sansız : آدلیم، اونلو، مشهور

آدق-آدق adaq-adaq : آددیم-آددیم، یاواش یاواش (آدق؛ اوشاغین ایلک آددیمی،

(یئری ییشى)

آددا-بوددا adda-budda : اوردان-بوردان، داغینیق، رابیطه‌سیز (فارسجا؛ جسته

گریخته) (آdda-بوددا دانیشماق؛ ربط‌سیز دانیشماق)

آرا-بره ara-bərə : اورتالیق، آرالیق (چوخداندیر آرا-بره یه چیخمیر)

آرا-سیرا ara-sıra : بعضی واخت، هردن، آرا بیر

آراق-آراق ائلمک araq-araq eləmək : هر طرفلى آختارماق، آختارىلمايان يئر

قویماماق، آراماق، آختارماق

آراق-چاخير araq-çaxır : ایچکى لر، الکل لو ایچەجکلر

آراق-واراق ائمک araq-varaq eləmək : هر طرفلى آختارماق (باخ: آراق-آراق)

آرام-آرام aram-aram : یاواش یاواش، آستا آستا

آران-يالاق aran-yaylaq : كؤچرى حالدا ياشاماق، ثابىت يئرى اولماماق، آران سۇزو

آذربایجان توركجهسىنەدە ايستى اولان يئر، دوزھنلىك آنلامىندا، داغ سۇزۇنون قارشىتى و

قىشلاق سۇزۇنون يئرىنەدە قوللانيلىر

آرايسىب-آختارماق arayib-axtarmaq : هر طرفلى آختارماق، آختارىلمايان يئر

قويماماق، آراماق، آختارماق

آرپا-بوغدا arpa-buğda : تاخيل

آرپا-سامان arpa-saman : حئيوان يئمى

آرتىق-اسكىك artıq-əskik : لزومسوز، يئرسىز(آرتىق اسكىك دانىشما / ساچىمین

آرتىق-اسكىگىن دوزھلت)

آرخا-داياق arxa-dayaq : كۈمك، حىمايەچى، ھاوادار

آرخالى-سانباللى arxalı-sanballı : كۈمەيى حىمايەچىسى اولان/طايفالى اقربالى

آرد-آرا ard-ara : آرد آردا، آرا وئرمەدن

آرلى-آيرلى arlı-abırılı/arsız-abırsız : حىالى او تانجاق

آرواد-اوشاق arvad-uşaq : عايىلە

آرى-دورو arı-duru : صاف، تمىز، خالىص، قارىشىغى اولمايان

آریق-جیريق arıq-cırıq : جيليز، سيسقا، ضعيف

آریق-اوروق arıq-uruq : جيليز، سيسقا، ضعيف(آز ايدي آريق-اوروق بيري ده گلدى

دابانى جيريق-أتالار سؤزو)

آرين-آرخاين arın-arxayın : راحات، دينج، ساكين، قايغىسيز

آز-چوخ az-çox/azdan-çoxdan : آزدان-چوخdan/بير آز، بير ميقدار، هر ميقدار

اولورسا اولسون

آز-ماز az-maz : بير آز

آزار-بئزار azar-bezar : هر جور مريضلىك(خسته ليك)آزار بئزار بىلمەين:چوخ

ساغلام، گوجلو

آزان-تئزن azan-tezən : يولون آزمىش، ياد، غريبه

آست-اوست ast-üst : آلت-اوست

آسيب-كسن asıb-kəsən : گوجلو، هده-قورخو، گلن، اولدورن، قولدور

آشار-داشار aşar-daşar : جوشما، قايناما، پوسكورمه، فوران

آشاغى-يوخارى aşağı-yuxarı : تخميناً، ياخلاشيت

آشىب-داشماق aşıb-daşmaq : چوخ اولماق، بول اولماق، حدينىن آرتىق اولماق

آشير- اوشارائلەمك aşır-uşar eləmək : گۇئىتۈر-قوى، گئىشىمك، مصلحت،

مولاحىظە، فيكىر

آشىنى-سويونو وئرمك aşıını-suyunu vermek : يئمه يىنى وئرمك مجاز آنلامدا

تنبىيە ائتمك، جزالاندىرماق، برک دانلاماق

آغ-آپياق ağı-appaq : لاب آغ، دوم آغ، بوتونلوكله آغ

آغ-باغ ağı-bağ : هر ھانسى بىر يېر، هر يېر، هر طرف(گۈزۈن آغى-باغى گزىر)

آغچا-بوغچا ağıça-boğça : قىمتلى اشيا

آغرى-سيزى ağrı-sızı : سانجى، راحتسىزلىق وئرن آغرى، خستهلىك

آغرى-قادا ağrı-qada : درد، بلا، اذىت، خستهلىك

آغرى-آجي ağrı-acı : يورقونلوق، اذىت، خستهلىك

آغلار-گولر aqlar-gülər hava : هر ھاوايا دوشىن، بىر ھاوادا اولمايان

آغلاماق-يىغلاماق (ھىمان توركىيىندە) aqlamaq-yığlamaq : آغلاماق، سىزىلداماق،

فارسجا: گريه زاري(بو ايش آغلاماق-يىغلاماق لا قاباغا گئتمز)

آغلايىب-سيتقاماق aqlayib-sitqamaq : اينله مك، سىزىلدайا سىزىلدайا آغلاماق

آغلايىب-سيزلاماق aqlayib-sizlamaq : اينله مك، سىزىلدайا سىزىلدайا آغلاماق

آغىر-سنگين ağır-səngin : آغىر طبيعتلى، جىددى، تمكىنلى

آغى-قاراسى ağı-qarası : بوتون، هامىسى، رنگ به رنگ

آغىر-يونگول ağır-yüngül : ائو اشىالارى، قىوير-زىوير

آغىر-يونگول ائلهمك ağır-yüngül eləmək(etmek) : يوخلاماق، دوشونمك،

فيكىرىشىمك، گۇئىرۇنىشىمك، گۇئىرۇنىشىمك، گۇئىرۇنىشىمك

آغىز-باغىز ağız-bağız : لاپ دولو، آغزىنادك دولو، داشاجاق قدر دولو، لېلې

آغىز-بورون ağız-burun : صىفت، صورت، ظاھيرى گۈركىم، گۈرۈنۈش

آغىلىلى-كاماللى ağılli-kamallı : لياقتلى، قايدالى، ياخشى، ارمدىلى

آغينا-بوزونا باخماماق ağına-bozuna : ياخشى يامانينا باخماماق، آيىرد ائتمەمك

آل-لوان al-əlvan : رنگارنگ

آل-ۋئر al-ver : آلقى-ساتقى، تىجارت، آلىش-ۋئريش

آل-بولا ala-bula : رنگارنگ، نىچە رنگلى، نىچە بويالى

آلا-تالا ala-tala : تالا تالا، آددا-بوددا، اورادا-بورادا

آلخ-بولاخ alax-bulax : سؤزونون اوستوننده دورمايان، فيكرينى تئزتئز دىيشن

آلشيق-بولاشيق alaşiq-bulaşiq : سيس-دومانلى، آيدىن گۈرۈنمەين-ياخشى

سئچىلمەين

آلشيق-دولاشيق alaşiq-dolaşiq : سيس-دومانلى، آيدىن گۈرۈنمەين، ياخشى

سئچىلمەين

آلت-اوست alt-üst : قارماقارىشيق، پوزغۇن وضعىت، داغىنيق

آلتدان-اوستدن(دئمك) altdan-üstdən : يالان، دوزگۇن اولمايان

آلچاق-اوجا alçaq-uca : بير سطح، سوييه، دوزئى ده اولمايان

آلچاق-هوندور alçaq-hündür : بير سطح ده اولمايان

آلچالىب-آشىنماق alçalıb-aşınmaq : آلچالماق، آشاغى دوشىمك، كىچىلمك

آلدى-قاچدى aldi-qacdi : باشى باشىنالىق، هركى لىك، هرج مرج

آلقى-ساتقى alqi-satqi : معامله، آل-ۋئر

آللى-شاللى allı-şallı : آل اللوان، رنگ به رنگ

آللى-گوللو allı-güllü : بىزك لى، رنگبەرنگ، گۆزل

آلېب-آلداتماق alıb-aldatmaq : حىلە يە اويدورماق، يالان و عدەلرلە آلداتماق

آلېش-ۋئريش alış-veriş : آل وئر، تىجارت

آلېشىپ-ۋئريشمك alışib-verişmek : اۆز آرالاريندا آنلاشماق، قرارا گلەمك،

سۈزۈشمك

آلېشىپ-يانماق alışib-yanmaq : اواد تو توب يانماق، شدت لە يانماق، آلوولانماق/مجاز

آنلامدا اورەيى يانماق

آلېق-آلېق alıq-alıq : مات مات با خماق، تعجب لە با خماق، حئيران حئيران با خماق

آلېم-ساتىم alım-satım : آلېش-ۋئريش، ساتىن آلمى و ساتىما اىشى، تىجارت

آمان-زامان aman-zaman : تك، وار يوخ، يالنىز(آمان زامان بىر او شاغى وار)

آنالى-بالالى analı-balalı : آنا ايلە بالا بىر يېرددە، ھامىسى بىر يېرددە

آنجاق-آنجاقancaq-ancaq : گوجلە، چتىنلىك لە، بىر آز، آزا جىق

آند-آمان ئەلمك and-aman eləmək : بىر شئىي انكار و يا تصديق ائتمك او چون

آند اىچىمك

آنرى-بىرى(چىكمك) : anrı-bəri (çəkmək) سوروندورمك، او زاتماق، او طرف بو

طرفه چىكمك

آى-هاي(نىدا) : ay-hy ناراضىلىق اىفاده ائدىر

آياقدان-دىرنادان دوشىمك : ayaqdan-dırnaqdan düşmək چوخ يورولماق،

طاقت دن دوشىمك

آيامدا-سايامدا : ayamda sayamda هردن، آرادا بير، آرا سира. (آيامدا سايامدا بير

قوٽناقليق وئرير.)

آيدا-ايلده : ayda-ildə هردن بير، چوخ سئيرك اولاراق

آيلى-اولدوزلۇ : aylı-ulduzlu ايشىقلى گئجه

آيىق-سايىق : ayıq-sayıq گۆزو آچيق، عاقلى باشىندا، آلدانمايان

آيىن-اويون : ayın-oyun ئوين احتجاجى اوچون آلينان شئىلر، خيريم-خىردا، قىوير-

زىوير

آيىن-شاىين : ayın-şayın آرخايىن، دينج، راحت

آتلى-انداملى : ətli-əndamlı كۈك، ايرى، دولغون

آيىرمە-بورما : əyirmə-burma پامىيغى و يا يونو ائشىب اىپ حالينا سالماق

اَتلى-جاڭلى ئەtli-canlı : كئك، ايرى، دولغون

اَتلى-قانلى ئەtli-qanlı (ئەtə-qana gəlmək) : دولغون، ساغلام

آيرى-اسكىك ئەyri-ëskik(ئەyər-ëskik) : تمام اولمايان، كامل اولمايان، (آيرى-

اسكىكلىك) چاتىشمازلىق، نقصان، قصور(اگر-اسكىك و آيار اسكىك ده دېيىلير)

آيرى-اوغرۇ ئەyri-oğru : اوغرو، الى آيرى

آيرى-بىرى ئەyri-bəri اورا-بورا، او طرف-بو طرف

آيرى-بولاماج/آيرى-بولاما ئەyri-bulamac/ئەyri-bullama : چوخ آيرى، آيرى-

بوирۇ

آيرى-بويرۇ ئەyri-büyrü/ئەyri-üyrü : چوخ آيرى، دوز يئرى اولمايان

آيرى-دولانباچ ئەyri-dolanbac : آيرى-بويرۇ، دوز خط اوزرە اولمايان، دولانباچ لى

آيرىم-اوирۇم ئەyrim-üyrüm : باخ، آيرى-بويرۇ

آيسىش-اويوش ئەyiş-üyüş : آيىلمك، آيرى حالا دوشىمك، چوخ آيرى

آين-باش ئەyin-baş/ئەyni-baş : پالتار، گئىيم، اوست-باش

ادب-اركان ئەdəb-ərkan : تربىيە، نزاكت

ادبلى-بدللى **ədəbli-bədəlli** : ياخشى، كاميل، جيدى، عمللى-باشلى

اده لى-دوده لى **ədəli-düdəli** : رسمأ، سؤز صؤحبت سيز، عيبيسيز، قصورسوز

ارلىك-بويلوق(ارلىك-بويلوق قىز) **ərlik-boyluq** : ائولنه جك قدر بؤيوموش قىز

اريش-آرغاج **əriş-arğac** : توخوجولوقدا، آريش لە آرغاج بيرلىك دە

ازگين-اوزگون **əzgin-üzgün** : چوخ يورغون، حالسиз، طاقت سيز

ازىك-اوزوك **əzik-üzük** : چوخ ازىلمىش

ازىك-بوزوك **əzik-bütük** : چوخ ازىلمىش

ازىلىپ-بوزولمك **əzilib-bütülmək** : مجاز آنلامدا اوزونو ازدىرمك، نازلانماق

اسرى يىب-كۈركەمك **əsriyib-kükremək** : اوزوندن چىخماق، برى حىرصلنمك،

قىزىشماق

اسكىك-گرك **əskik-gərək** : قصور، نقصان، چاتىشمازلىق

اسىر-يئسىر **əsir-yesir** : يوخسول، كىمسە سيز، عاجيز آداملاز

اـكـهـ-بـؤـيـوـكـ **əkə-böyük/ənkə-böyük** : ياشلى، تجروبەلى، دونيا گئرموش، ائلين

تايغانىن عايىلەنин بؤيوكلىرى

اَكـهـ-بـيـكـهـ **əkə-bikə** : اـكـهـ، بـؤـيـوـكـ، يـاشـلـىـ تـجـرـوـبـهـلـىـ، دـونـيـاـ گـئـرـمـوـشـ، اـئـلـىـنـ تـايـفـانـىـنـ عـايـيلـهـ-

نـينـ بـؤـيـوـكـلـرىـ

اَكـهـ نـكـ-بـيـچـهـ نـكـ **əkənək-biçənək** : اـكـينـ چـيلـيـكـ، تـارـلاـ چـيلـيـقـ

اـكـينـ-بـيـچـينـ **əkin-biçin** : اـكـينـ چـيلـيـكـ، تـارـلاـ چـيلـيـقـ

اـكـيبـ-بـوكـمـكـ **əkib-bükəmək** : آـخـتـارـماـقـ، آـرـامـاـقـ، آـلتـ-اوـسـتـ اـئـمـكـ، آـغـيـرـ-يـونـگـولـ

ائـمـكـ

اـكـيبـ-بـيـچـمـكـ **əkib-biçmək** : اـكـينـ چـيلـيـكـ ايـشـىـ اـيـلـهـ مشـغـولـ اوـلـماـقـ

اـكـيبـ-بـئـجـرـمـكـ **əkib-becərmək** : اـكـينـ چـيلـيـكـ، مـحـصـولـ يـئـيـشـدـيرـمـكـ

اـكـيبـ-دـوغـانـ **əkib-doğan** : اوـشـاغـينـ آـتاـ آـنـاسـىـ

اـكـينـ-اـكـينـهـ جـكـ **əkin-əkinəcək** : اـكـيلـمـيـشـ يـئـرـ، زـمـىـ، تـارـلاـ

اـكـينـ-تـيـكـينـ **əkin-tikin** : اـكـينـ يـئـرـ وـ اوـنـونـ يـانـىـنـداـ تـيـكـيـلىـلـرـ

اـكـينـ-سـپـينـ **əkin-səpin** : تـاخـيـلـ اـكـمـهـ ايـشـلـرىـ

اـگـرـ-اـسـكـيـكـ **əgər-əskik** : باـخـ؛ـأـيـرـىـ-ـاـسـكـيـكـ

اـلـ-ـاـوزـ-ـاـلـ **əl-üz-əl** : الـ لـ وـ اوـزـ

ال-آياق قول لار ايله : əl-ayaq/eləmək, çalmaq, düşmək, dolaşmaq

قیچ لار بیرلیکده

الـقول **açmaq/ölçmek** : الـلر و قولـلار(الـقول آچماق، الـقولو باغلى

اولماق، ال-قول آتماق دئییملىرىنده).

آل-های *əl-hay*: های-کوی، قیشقیر-باغیر

الا-مره که (اعلا-معره که) *əla-mərəkə*: لای پیاخشی، ان یوکسک

البیر-دیلپیر *əlbir-dilbir*: بیرگه، بیرلشه‌رک، بیربیرینه یار دیم ائده‌رک

الدن-دیلدن دوشمک əldən-dildən düşmək : ضعيف لمك، حالدان دوشمك،

حال سیز لاشماق

الك-قلبيّر qəlbir : دليک-دئشىك اولان شئى

الك-ولك(ائتمك) elək-vələk : قاريشيديرماق، آلت-اوست ائتمك

الله - وللش (أئلمك) eləmək: بير بيري ايله گولهشن کيمى سارماشىپ

آل لشک

الله-وروش-ووروش *vuruş-ullah-ullah-vuruş*: چو خلو چالىشماق، چابا گۈستىركى (بو قدر اللش -

ووروشان سونرا هئچ بير شئي الده ائده بيلمه ديم

الله-قللم əlləm-qəlləm : دوز اولمايان، اعتيبار ائديله بيلمهين، فيريلداق، حقوقاباز

اللى-آياقلى əlli-ayaqlı : ديرى باش، باجارىقلى، چوخ زيرك

الله-آشكار(علنى-آشكار) ələm-aşkar : آچيق، آيدىن، گۆز اونوندە

الهشن-گولهشن ələşən-güleşən : معناسىز، بوش شئى(الهشن-گولهشن شئى لر

گۈرموشىم)

اللهمه-جلهمه cələmə- cələmə : بير - بيرينه قارىشمىش قوھوم اقربا. (كند آداملارى

بىر - بىرلىلە قىز آليپ وئردىكده بىر - بىرلىلە تمام اللهمه - جلهمه اوْلۇرلار.

اللهمه-كلهمه ələmə-kələmə : يالان، يالاندان دولاندان

الييم-دىلىيم(اولماق) əlim-dilim olmaq : يوخ اولماق

امن-آمان ليق əmn-amənlıq : امينلىك، امنىت

امين-آرخايين əmin-arxayıñ : راحتاجا، آرخايىنجا، ساكىنجه

اندر-دؤندر (ائتمك) əndər-döndər etmek : آلت-اوست ائتمك، يوخلاماق،

آختارماق

اندر-قالىب (ائتمك) əndər-qalıb et mək : باشدان ائلهمك، رد ائلهمك

انده-منده(دئمک) əndə-məndə demək : يئرسىز دانىشماق، آرتىق-اكسىك

دانىشماق

انگل و زار(دانىشىق دىلىنده؛انگل اووزا) əngəl-ovza/əngəl-üzar : چوخ چتىن

دوزه لىن، بويوك چتىنلىكلىرى و انگللىرى(مانع لرى) باغلى اولان

انلىك-كىرشان ənlik-kirişan : قادىنلارين اوزلرىنىه(üzlerinə) سورىدوكلرى بىزك

ماددهلىرى

انه-دؤنه ənə-döñə : دئونه-دئونه، مكرر

اوت-آلاق(اوت-علف) ot-alaq : اوت و يابانى بىتكىلىر، تارلادا، بۇستاندا بىتن و بئجرىلىن

بىتكىلىرىن يىتىشىمەسىنە انگل اولان بىتكىلىر(علفهای هرز)

اوتابىب-قىسىلماق utanıb-qızılmaq : او تانماق، او تاندىغىنidan سىخىلماق، چكىلمك

اوتابىب-قىزارماق utanıb-qızarmaq : خجالت چىكمك، چوخ او تانماق

اوتوروب-دورماق oturub-durmaq/oturub-durub : ايلگى ساخلاماق، دوستلوق

قاتماق، آياق او لماق

اوتول-بوتل utul-butul : حىيف-مئيل ائتمك، داغىتماك، سوورماق

اوج-بوجاق uc-bucaq : كنار گوشە، اطراف، يان-دئورە

اوج سوز-بوجاق سىز :ucsuz-bucaqsız : گئنىش، وسعتلى

اوجدان-قولقادان : ucdn-qulaqdan : باشقالاردان، اۆزگەلردن، واسىطە ايلە

اوجدان-قيراقدان : ucdn-qıraqdan : باشقالاردان، اۆزگەلردن، واسىطە ايلە

اوجوب-تۈكۈلمك :uçub-tökülmək : اوچولماق، داغىلماق، تۈكۈلمك

اوخ-ياراق : ox-yaraq : سىلاح، اسلحە

اوخ-ياي : ox-yay : اوخ و ياي

اوخو-يازى : 1-اوخوما-يازما ايلە اوغراشما، اوخوما-يازما ايشى 2 -

اوخويوب-يازماغى باجارماق، ساوااد

اود-اوجاق : od-oqaq : اوچاق، تونقال، سوبا

اود-آلۇو : آلولو اود، مجازاً اود كىمى، زىرك، دىرىباش، چئويك، دىنج

دورمايان

اود-يالۇو : od-yalov : باخ اوود-آلۇو

اود توپب-يانماق : odtutub-yanmaq : آليشماق، يانماق

اودا-آتىش(آتماق) : od-atəş : باخ اودا-كۈزە

اودا-سويا(وورماق) oda-suya vurmaq : باخ اودا-كؤزه

اودا/كؤزه(اودا-كؤزه آتماق) oda-közə atmaq : بير ايش اوچون وار گوجله

چالىشماق، سعىنى قوه سينى اسirگەمهمك

اورا-بودا ora-bura : او طرف-بوطرف، هر طرف

اوردان-بوردان ordan-burdan : او طرف-بوطرفدن، هر طرفدن، او ياندان-بو ياندان

اوروج-ناماز oruc-namaz : اسلام دينىنин طلبىنه گوره عبادت

اوروق-توردوق oruq-toruq/uruq-turuq : عايىلە، تاييفا، قوهوم-اقربا (أورەمە-تۈرەمە

سۆزۈ ايلە ايلگىسى وار)

اورەك-دىرك(ۋئرمك) ürək-dirək vermek : اورك لندىرمك، تسلى وئرمك، داياق

اولماق

اورەك-گوبك دوشىمك ürək-göbek qalmamaq-tüşmək-yemək : برك

قورخماق

اوز-گؤز üz-göz : ظاهر، قيافه، گورونوش

اوزانىب-گىتمك uzanıb-getmek : اوزون مسافىدە يانيانا اوزانان

اوزون-اوزادى uzun-uzadi : چوخ اوزون، (اوزون-اوزادى فيكيرلىشمك)

اوست-باش **üst-baş** : قىلىق-قىافت، آيىنده كى پالتار

اوشاقلى-بؤيوكلو **uşaqlı-böyüklü** : هامى

اوشوتمه-قىزدىرما **üşütmə-qızdırma** : مalarيا، خسته لىك ندىنىندن بدن دەكى تىترەمە

و حرارت

اوغرو-آيرى **oğru-əyri** : اوغرو، الى آيرى، سوچلو، (بو محلەدە اوغرو-آيرى چوخ دور)

اوغرو-قولدور **oğru-quldur** : اوغورلوقلا سويغونچولوقلا مشغول اولان

اوغلان-اوشاق **oğlan-uşaq/oğul-uşaq** : اوشاق لار، اوغلانلار و قىزلاز بىر يئرده

اوغول-اوشاق **oğul-uşaq** : اوغوللار و قىزلاز بىر يئرده(على اوغول-اوشاق صاحبىي

(دى)

اوافق-توفاق **ufaq-tufaq** : كىچىك و ائنم سىز، خىرىم خىردا

اولان-اولماز **olan-olmaz** : وار-يوخ، هر شئى، هر نە وار

اولان-قالان **olan-qalan** : ايىشلەدىلىدىكىدىن، خرج ائلهدىكىدىن، توكتىدىكىدىن، صرف

اولدوقدان سونرا قالان

اولوب-بىتن **olub-bitən** : اولموش احوالات، واقعە، اولاى، حادثە اولوب-بىتىمىش

اولوب-کئچن olub-keçən/olub-keçmiş : اولموش احوالات، واقعه، اولای، حادثه

اولوب-بیتمیش

اومان-کومن uman-küsən : کوسهگن، ناراضى، گىلئيلىك اىدن

اومو-اوموش umu-umuş : اوママ، کوسمه، شىكايىت ائتمك

اومو-کوسو umu-küsü : اينجيكلىك، گيلئى، ناراضىلىق، اوママ، کوسمه

اوه لىن-گوه لىن əvələn-gəvələn : ساييقلاماق، هذيان دئمك

اويان-بويان oyan-buyan eləmək : او طرف بوطرف، هر طرف

اوiodوب-تؤكمك üyündüb-tökmək : اصليندە دىيرماندا بوغدا، آرپا و س اوغا

چئويرمك، دارتماق، مجازاً بوش بوش دانىشماق

اويون-اويونجاق oyun-oyuncaq : چئىيدلى اويونجاقلار

اۋپوش-گۈروش öpüş-görüş : گۈروشمك، حال احوال سوروشماق.(اۋپوش -

گۈروشىن سونرا اوچوده او توردولار/قارتال حىكايىه توپلوسو)

اۇتن-کئچن ötən-keçən : كئچن، سوووشان، رد اولان(يولدان اۇتن-کئچن اولار)

اۇته-بىرى ötə-bəri : مختلف يئرلر، اورا-بۇرا

اۋرت-باسدىر ört-basdır : اوستونو اورتمە، گىزلىتىمە، مالالاما

اۋرە مە-تۈرە مە Örəmə-törəmə : نسل، ائولاد، نوه-نتىجه، اوغول اوشاق

اۋگئى-اوسگوك ögey-öskük : اصلينىدە: اۋگئى-اوكسوز: دوغما اولمايان، ياد

اۋگئى-دوغما ögey-doğma : آيرى سئچگىلىك، تبعيض

اۋلچو-بىچى اىلەن-بىچى : ۱-اۋلچىمك، هر ھانسى بىر شئىن بللى واحىدلەر اساسىندا

بئيوكلويىر، كىچىكلىيى، حجمى، بىچىمى. ۲-گۇئىتۈر-قوى ائله مك

اۋلچوب-بىچىمك ilçüb-biçmek : هر طرفلى دوشۇننمك، گۇئىتۈر-قوى ائله مك

اۋلدو-قالدى öldü-qaldı : بىرى نىن باشىنا گلن حادىشە، طالع، ايتىفاق(اۋلدو-قالدى

سیندان دا خبرىم يوخدور)

اۋلمە-دېرىل ölmə-diril : زورلا، گوجله، چتىنىيكلە، عذاب لا

اۋلوب-اۋلدورمك/اۋلوب-اۋلدورمە يە چىخماق) ölüb-öldürmek : اۋلوملە

سونوج لانان بىر ساواشا گىرمك

اۋلوب-ايتىن ölüb-itən : اۋلن، محو اولان، آرادان چىخان

اۋلوب-دېرىلمك ölüb-dirilmek : بىر اىشى گۈرونجه چوخ اينجىمك، اذىت چىكمك.

حددن آرتىق مشققىت چىكمك، تەلەوكە كېچىرمك

اۇلۇم-ایتىم ölüm-itim : اۇلۇم، فانىلىك، يوخلوق

اۇلۇم-دېرىم ölüb-dirim : سون درجه اۇنملى، چوخ واجيب و ضرورى مساله، يوخ

اولماق تەللوکەسى

اۇلۇم-ظولوم ölüm-zülüüm : زورلا، گوجله، اذىيتكە

اۇلۇم-قالىم ölüm-qalim : سون درجه اۇنملى، چوخ واجيب و ضرورى مساله، يوخ

اولماق تەللوکەسى

اۇيود-نصىحت öyud-nəsihət : پىس داورانىش و سۈزىردىن ساقىندىرماق و تربىيە ئىتمىك

اوچون سؤيلىن سۈزىر

ايت-پىشىك it-pişik : مجازاً بىر بىرىنە دوشمن اولان كىمسەلر

ايرىن-چىرك irin-çirk : يارادان آخان چىرك

ايرىن-قان irin-qan : يارادان آخان قان و چىرك

اىلمە-دويمە ilmə-düymə : پالتارىن ياخاسى، قولو و يا جىبىنده اولان اليڭىك(حلقه) و

دويمە

ايى-توز iy-toz : اىز، رد(ايى-توزو قالىمادى=يوخا چىخدى، اىزىنى ايتىردى)

ايپ-ساب ipə-sapa gelmek : بو قوشاسؤز بىرسىرا دئىيملىرده واردىرى؛ اىپه-ساپا

ياتماق؛ يولا گلمك، سؤز ائشىتمك، نصىحت قبول ائتمك / اىپه-ساپا دوزمك؛ دوشونجە نىن،

سۆزلەرن دوزگۇن، روان و آخى جى(سليس) اىفادە ئىدىلەمىسى

ايت-بات(اولماق) it-bat : يوخ اولماق، يوخا چىخماق(ايتدى-باتدى، ايتىب-باتماق،

ايتىر-باتير ئىلەمك)

ايت-قورد it-qurd/itə-qurda tapşırmaq : تانىنمايان، بىلىنمهين آداملار، يارارسىز، د

يرسىز آداملار(ايتە-قوردا تاپشىرماق)

ايتدى-گئىدى itdi-getdi : يوخ اولماق، يوخا چىخماق(ايتدى-باتدى، ايتىب-باتماق،

ايتىر-باتير ئىلە مك)

ايچ-ايچالات iç-içalat اينسان و حئوانىن قارىن بوشلوغوندا يېرلشن عضولر

ايچىن-ايچىن için-için گىزلى، هېچ كسه سئزدىرىمەدن(حىسىس ائتدىرىمە دن)، اىچىنinde،

اورە يىيندە

ايوه لى-گئرى irəli-geri : بىر طرفدن او بىرى طرفە، ب و باشدان او باشا، دال-قاباغا

ايرى-خىردا iri-xırda : هر جور، هر بويدا، هر اۇلچودە

ايرىلى-خىردالى irili-xırdalı : بؤيوڭ-كىچىك، هر ياشدا، ھامى

ایویلى-نارىنىلى irili-narinli : هر جور، هر بويدا، هر اولچوده

ايز-اثر iz-əsər : اثر، علامت، ايز، رد(اوندان هئچ ايز-اثر قالمادى)

ايز-توز iz-toz : اثر، علامت، ايز. ايز-توزو قالمادى؛ اثر علامتى قالمادى

ايز-سوراق iz-soraq : سوروشما، آختارما، خبر، معلومات

ايز-علامت iz-əlamət : اثر، علامت، ايز (اثر-علامتى قالمادى)

ايستر-ايستەمەز istər-istəməz : اوزو ايستەمەدىيى حالدا، يارىم كۈنول، ايستەمەدن

ايستى-سوپۇق isti-soyuq : ۱-ايستى و سوپۇق هاوا و اونون تاثيرى ۲-هر جور شراييط،

وضعيت /نوروز كىشى دونيانين ايستى - سوپۇغون دادميش بير آدامدى

ايش-پئشە iş-peşə : ايش، مسلك، گئرھو، قوللوق

ايش-گوج iş-güç : ايش، مسلك

ايسلەمە-قوسما işləmə-qusma : (ايسلەتمە-قوسما/ايسهال و ايستىفراغ(آياغى ايسلە مك؛

(ايسيحال)

ايفلىم-ايفلىم iflim-iflim : تىكە-تىكە، پارچا-پارچا

ايلان-چايان ilan-çayan : ايلان و عقرب كيمى سانجان و زهرلى حئيوانلار

ايلان-قورباغا ilan-qurbağɑ : ۱-جور به جور سورونن حئيوان لار، سوروننگن لر، ۲-

اوخونماسى مومكۇن اولمايان يازى، چوخ قارىشىق، آنلاشىلماز، جىزما قارا

ايليشىب-قالماق ilişib-qalmaq : بىر يئerde بند اولوب قالماق، ترىپنەمك، حرکت ائتمە-

مك

ايى-قوخ(ايى-قوخو) iy-qoxu : چوخ سىخ و غلىظ قوخو، چوخ پىس ايى(ائى اىي -

قوخو گۈتوروب)(نه ايى-قوخو سالىبسان؟)

ائر-گئچ er-gec : تئز و يا گئچ، ائرته و يا گئچ هر زامان اولسا، سونوندا

ائشىدن-بىلن eşidən-bilən : دويان، بىلن

ائشىب-دئشمك eşib-deşmək : ائشەلەمك، دئشىك دئشىك ائلەمك، آختارماق،

آراماق، داغىتماق

ائل-أوبا el-oba : جماعت، ائل، خالق

ائل-أulus el-ulus : مىللت، جماعت، خالق، ائل

ائل-گون el-gün : خلق، جماعت، ائل

ائل-يورد el-yurd : ائل، وطن

ائله-بئله elə-belə : ۱-هاوايى، موقته ۲-مقصد سىز، قرض سىز(غرض) عمومىتله

اڭن-اوزون en-uzun : طول و عرض

ائنىب-قالخماق enib-qalxmaq : آيىلىپ دوزلمك، دالغالانماق

ائنىشلى-يوخوشلو eniş-yoqqus : ائنىش يوخوشو چوخ اولان، آلچاق-هوندور

ائو-ائشىك ev-eşik : ائو، ميلك، ياشانا جاق يئر، عايىلە

ائوييرىب-چئويرمك evirib-çevirmek : دانىشىق دىلىنده؛ ائيوروب

چئويرمك/دئندرمك، او تاي بو تاي دئندرمك، بىر شئين يئرىنى و يا وضعىتىنى دىيىشدىرمك/توركىيە توركجه سىنده ائوييرمك سؤزونون كۆكۈندن: ائورن؛ كايىنات، دونيا/

ائورىم: تكامل

باخارلى-آخارلى baxarlı-axarlı : هر طرفى منظرەلى، گۈرونونوشلو، گۈرونونوملو

باش-بئىن/گئتمك/آپارماق baş-beyin getmek/aparmaq : باش و بئىن، كلله

باش-قولاق baş-qulaq : گۈرونونوش، قيافە، سير صيفت

باش-گۈز baş-göz : اينسانىن كلله و اوزون دن عىبارت اولان حىصە

باش سىز-پارخ سىز başsız-parxsız : اۆز باشينا، بئيووك سوز اوشاق

باش سىز-آياق سىز başsız-ayaqsız : رابىطه سىز، منطىق سىز سؤزلر

باشلار-باشلاماز : başlar-başlamaz : چوخ تئر، باشلاجايغىن، باشلاماق همن

باشلى-باراتالى **başlı-baratalı** : بىر يئرلى، يئرلى دىبلى(باراتا=جمدك، لاشه)

باغ-باغات **bağ-bağat** : باغلىق، آغاچلىق، ياشىيل ليق

باغ-باغچا **bağ-bağça** : باغلىق و گوللوك يئر

باغ-برە **bağ-bərə** : ائو يانىندا باغ باغچا

بايير-باجا(ق) **bayır-baca(q)** : چؤل، بايير، ائشىك

بت-بنىز **bət-bəniz** : اوز، چهرە، اوزون رنگى، بنىز

بر-بزك/برلى-بزك لى **bər-bəzək/bərlibəzəkli** : سوس اشىالارى، سوسلىنمك،

گرکسىز بزك

برك-بوش **bərk-boş/bərkəboşa düşmək/bərkinəbosuna**

baxmamaq : حياتدا قارشىيا چىخان چتىنلىكلر، ايمتحان، سيناق

برنىب-بىزىمك **bərənib-bəzənmək** : سوسلەنمك، بىزىمك

بىزك-دوزك **bəzək-düzək** : سوس اشىالارى، سوسلىنمك / گرکسىز بزك

بۇزەيىب-دۇزەمك bəzəyib-düzəmək : گۈزلىتمك، ياراشىغا سالماق، توركىه

توركىجە سىنده چىكى دوزن وئرمك

بىللى-باشلى اىلا bəlli-başı : بىليرلى، اولدوقجا آچىق، مشخص معين

بند-برە bənd-bərə : كىچىيد، كىچىلەجك تك يېر

بور-بوjac bur-bucaq : كنار گوشە، اطراف، بوjac

بورانلى-چووغۇنلو boranlı-çovğunlu : قار و ياغمورلو، مجازاً حادىشەلرلە دولو

بورج-خرج borc-xərc : خرج لىن پارا، مخارج، مصرف

بوروب-بوكمك burub-bükmək : آزمك، آيمك، بورماق

بوروق-بوروق buruq-buruq : بورما بورما اولان، قىورىم

بوز-بولانيق boz-bulanıq : توتقون، دورو اولمايان، ليل لى

بوزارما-قىزارما bozarma-qızarma : او تانماق، او تانماقدان رنگ آلىپ وئرمك

بوستان-ترەوز bostan-tərəvəz : قارپوز، قووون، خيار كىمى بىتكى لر و بو بىتكى لرى

يەتىشىدىرىيلن يئر(ترەوز=صيفى جات)

بوش-بئكار boş-bekar : ايشى اولمايان، آزاد، ايشسىز

بوياما-يوما boyama-yuma : بوياماق و تميزلىك ايشى

بوى-بوخون boy-buxun : قد قامت، اندام

بوييا-باشا چاتماق (يئتىشىمك) boy-a-başa çatmaq : بئي يومك، تربىه لىنك

بويلو-بوخونلو boylu-buxunlu : قد، قامتلى، ياخشى اندامى اولان

بؤر-بؤجوك (بؤجك) bör-böcük : حشرات، جوجو

بؤيوك-خيردا böyük-xırda : ياشلاريندان آسيلى اولما ياراق هامى

بؤيوك-كىچيك böyük-kıçık ياشلاريندان آسيلى اولما ياراق هامى

بىتىب-توكنمز/بىتمىز-توكنمز bitib-tükənməz/bitməz-tükənməz : سون

درجة چوخ، بىتمەين، قورتارمايان، سوننو اولمايان

بئل-بوخون bel-buxun : بدنين اورتاسى، كمر

بئل-كورك bel-kürək : تورپاق، قوم وس آتماق اوچون آلت

بئله-شئله belə-şelə : ائله-بئله، هر حالدا، بئله سىنه

پاپاق-يايليق papaq-yayılıq : كىشى لر و خانيم لارين باش گئىمى

پارا-پورچا para-purça : پارا پارا، اسكيك، مكمل اولمايان، يارىمچىق

پارا-پورچوم para-pürçüm : باخ:پارا-پورچا

پارچا-پالتار parça-paltar : گئیم، لیباسلار و پارچالار(رخت و لباس)

پال-پالتار pal-paltar : پالتارلار، گئیم، اوست-باش

پالتار-پالاز paltar-palaz : ائوده بولونان يوموشاق اشيا(حالى،پالتار،ياتاق و ...)

پاي-بؤلوش pay-bölüş : بؤلوشدورمك، پايلاشديرماق

پاي-پوشك/پاي-پوش pay-püşk : قورعه(چكىلىش،پوشك) ايله بؤلوشدورمك

پاي-لوش pay-lüş : پاي،قيسمت،حىصصە،اصليندە؛پاي-أولوش اولا بىلر،(أولوشمك=

بؤلوشمك. اولكە،اولگو،اولگوج بو سؤزون كۈكوندن دير)

پىلى-بوداقلى pərli-budaqlı : چوخلو قوللارى اولان آغاج، قوللو-بوداقلى

پسە-پوسە pəsə-püsə : آيىن-اويون، قىويىر-زيوير، دىرسىيز اشيا

پوچور-پوچور puçur-puçur : دامجى-دامجى/داملا-داملا، قطره قطره

پوخ-پوسور pox-püsür : توللاتنى، زىر زىيىل، آشغال، گىركىسىز اشىالار

پول-پارا pul-para : آلىش وئريشىدە ائدهمە آراجى، پول

پيرچىم-پيرچىم pirçim-pirçim : دامجى-دامجى/داملا-داملا، قطره قطره

پیشمیش-توشموش pişmiş-düşmüş : یاشلى آدام، تجروبه لى

: pişir-tüşür/bişir-düşür/piş-tuş/biş-düş پیشیر-توشور(بیشبر-دوشور)

ئئمك پیشیرمه ايشى

تاختا-تاباق taxta-tabaq : قاب-قاجاق، ائوين اشیالارى، اشيا

تاختا-شالبان taxta-şalban : تاختا و شالباندان عيبارت تيكيتى ماتئرياللارى

تاخىلى-تېپلى taxılı-təpili : آغزينا قدر دولو، دوب دولو

تارتان-پارتان tartan-partan : بوش و آنلامسىز سۆزلر

تارى-توربه tarı-türbə : تانرى و اؤليا(تارى توربه سۇزو دانىش)

تالاش-قالواسا talaş-talvasa : هيچجان، ايضطيراب، تشویش، ال آياغا توشمه

قامارづى tamarzi/tamah-arzi : طاماح و آرزو

تانييىب-بىلمك tanıyıb-bilmək : تانىش اولماق، اؤيرىنمك، تانيماق

تانيش-بىلىش tanış-biliş : دوست، آشنا، تانىيان، تانىش

تاي-براابر tay-bərabər : تاي-توش

تاي-توش (ديوان لغات التوركى تىنگ-توش شكلينده) : ياشيد، هرجهت دن

بىر بىرىنە او يغۇن اولان آدام لار

تايغا-توروق tayfa-turuq : قوهوم، اقربا، اوروق-توروق

تايغا-تيفاق tayfa-tifaq : قوهوم، اقربا، اوروق-توروق

تىپمه-تىخما təpmə-tıxma : آغزينا قدر دولو، دوب دولو (تىپلىي-تىخىلى)

تىپه-تنها təpə-tənha : يالقىز، تك، تك باشينا

تىپه-تىيره təpə-tirə : آزاجىق ھوندور يئر، تىپه جىك، تىپه ليك

تىپلىي-تىخىلى təpili-tıxılı : آغزينا قدر دولو، دوب دولو

ترس-ما ياللاق(معلق) (tərs-mayallaq) : بىر شىئين عكس طرفى، ترس طرف

تىزه-تر təzə-tər : تپ تزه، تر تزه

تكم-سىيرك təkəm-seyrək : تك-توک، آرا بىر، آددا-بوددا، اوردا-بوردا

تلم-تلە سىك tələm-tələsik : تلەسە تلەسە، تىز، ال اوستۇ

توب-تاراققا top-taraqqa : پارتلايىجي ماددهلر، آيلنجە آماجى ايلە شىلىك لر ده

پارتلايىلان ماددهلر

تۇپ-تۇفىڭ top-tüfəng : اوىلۇ سىلاحلار

تۇخوم-تولە toxum-tüle : تۇخوم

تۇز-تۇرپاق toz-torpaq : تۇز و تۇرپاق، ھم تۇز ھىمە تۇرپاق

تۇز-تۇزاناق toz-tozanaq بىرک تۇزاناق، يېللى تۈزلۈ ھاوا

تۇز-دۇمان toz-duman : ھاوادا ھم تۇز و ھم دۇمان اولان حال

تۇستۇ-دۇمان tüstü-duman : ھاوادا اولان تۇستۇ و دۇمان

توكان-بازار(دوکان-بازار) tükan-bazar : دوکان لار اولان يېر، چارشى، بازار

تۇمان-كۆينىڭ tuman-köynək : قادىن گئىيمى

توى-ماغار toy-mağar : توى مجلىسى، توى بساطى

تۇيوق-جوجە toyuq-cüce : ئۇدە ساخلانىلان قوشلار

توى-بايرام toy-bayram : شىن لىك، شادلىق

توى-بوسات toy-büsət : شىن لىك، شادلىق

توى-دويون toy-düyün : توى مجلىسى، شىن لىك

توى-ناغارا toy-nağara : توى بوساطى

تؤر-تؤكonto (tör-tökün) : ۱-قاليق، ايز، رد، اثر ۲-سليقه سиз حالدا يئره

تؤكولموش اشيا

تؤرهلى-باشلى (törəli-başlı) : دوزگون، اولدوقجا ياخشى، مكمل، عمللى-باشلى

تؤكوب-تؤكوشورمك (töküb-töküşdürmək) : نظام سيز حالدا تؤكمك، قاريشيق

حالا سالماق، دوزهنى پوزماق

تىترتمه-قىزدىرما (titrətmə-qızdırma) : تىتره ديب قىزدىرما، مalarيا، فارسجا تب و لرز

تىكە-پارا (tikə-parça/tikə-para) : پارا پارا، تىكە تىكە، ياريم، ياريمچيق

تئز-تلەسيك (tez-tələsik) : تلهسه تلهسه، تئز

تئز-تۇو (tez-tov) : تلهسيك، تلهسه تلهسه، عجلەلى، توروراق

تئز-گئج (tez-gec) : تئز و يا گئج، ائرته و يا گئج، هر زامان اولسا، سونوندا

تىللى-توقالى (telli-tpqqalı) : ساچ و ساچلارين داغيلماسينى انگللهين و ساچلارا دوزن

ۋئرن وسيلە

جادو-پيتىك (cadu-pitik) : سئحر، سئحير بازلىق، بويو، بويو جولوك

جان-باش (can-baş) : اينسانين جيسمانى و معنوی حالي (او شاق نئجه دير؟ جانى باشى

سازدىرمى؟)

جان-حمدەك can-cəmdək : اىنسانىن بدنى، جىسم (بوتون جان-حمدە يىم ازىلدى)

جانا-جونا cana-cuna : بوش، بئكار، دهيرسىز

جاندان-باشدان candan-basdan : اوركىن، چوخ ھوس لە

جانسىز-چلىمىسىز cansız-çəlimsiz : آريق، ضعيف، نحيف

جانلى-جيلى canlı-cinli : غير مادى وارلىق، گۈزه گۈروننمەين ياراتىق

جانلى-باشلى canlı-başlı : اىرى، يئكە، محڪم

جاوان لى-قوجالى cavanlı-qocalı : ياشينا باخما ياراق ھامى

جبىه-جووشن cəbbə-cövşən : ساواش گئىيمى(جبىه-جووشن قضا اوخون

(ساخلاماز)

جدد-اقربا cədd-əqrəba : بوتون نسل، قوهوم اقربا، دده بابا

جزه-فzeه(ائلمك) cəzə-fəzə : راضى اولماماق، آتىلىپ دوشىمك، اعتيراض ائلمك

جله-تله cələθ-tələ : دوزاق، وحشى حئيانلارى توتماق اوچون قوروغان جور به جور

قورغۇ

جوشوب-داشماق cosub-daşmaq : گوجلنمک، آرتماق، گورلنمک، شیدت لنمک،

کوکرەمك

جویور-جئران cüyür-ceyran : ماراللار فاصلەسینىن جوت دىرناقلى، گۇوشەين

وحشى حئيوانلار

جيزييم-جيندىر cırılm-cındır : اسکىميش و يېرىتىلمىش پالتار، جىندىر

جييجى-باجى cici-baci : بىر بىرىنە چوخ ياخىن دوست اولان قادىنلار

جيزيق-سوڭوك cırıq-sökük : اسکىميش و يېرىتىلمىش پالتار، جىندىر

جيزمــقارا cızma-qara : اوخوناقلى اولمايان سلىقەسىز يازىلان قارىشىق يازى، آنلام

سىز گرگىسىز يازى

جيغانــويغان ciğan-vığan : هايــكوي، چىغىر باغىر

جيىكــبؤكــ(جيىكــبىكــ) (cık-bik,cık-bök) : ان كىچىك جزئياتينا قدر، هر طرفلى،

آيرىتىلى

چاپىبــتالاماق çapıb-talamaq : سوېقۇن چولوق، چپۇول چولوق، غارت ائتمك

چاشــباشــپاشــپاشــ çash-baş/çash-paş : قارىشىق، چاشقىن دورومدا، دولاشىق

چاشكا-لوشكا çashka-loška : چوخ ياخين يولداشлара دئيىرلر(روس دىلىндە چاشكا:

فینجان، لوشكا اىسه قاشىق آنلامىندادир)

چاشىب-قالماق çashib-qalmaq : قارىشىق، چاشقىن دورومدا، دولاشىق

چال-بوز çal-boz : بوزا چالان، چال بويالى، هم چال ھىمە بوز رنگدە اولان

چال-چاغىر çal-çağır : شنلىك، شادلىق، موسىقى ايله بىرگە اوخوماق

چال-چامир çal-çamır : پالچىق، چامир، لئهمە

چال-چپر(چالى-چپر) çal-çəpər : بىر يېرىن و يا بىر شئىن چئورەسىنە آغاجدان و يا

باشقۇا ملزىمەدىن(مواددان) چكىلىميش چپر/حصار(چالى:کول)

چال-چئوپىر(ائىلە مك) çal-çevir : برک وورماق، تاپدالاماق، ازىشىدىرمك، آلت-اوست

ائتىمك

چالا-چوقۇر(چوخور) çala-çuqqur/çalaçuxur : ھامار اولمايان يېر، دوز

اولمايان، اويوق اويوق يېر، چۈركۈك يېر

چالا-چؤككى çala-çökök : ھامار اولمايان يېر، دوز اولمايان، اويوق اويوق يېر، چۈركۈك

يېر

چاللى-چمنلى çal-çemən : ياشىلىق، ياشىل اوتلارلا اورتولموش

چالىن-چارپاز çalın-çarpaz : چارپاز شكيلده

چالى-چيرپى çali-çırkı : قورو بوداق كول قيرينتىسى، چئور چئپ، چئپ-چيله(چالى؛

كوللوق، كول كوس آنلاميندا چيرپى ايسه قورو بوداق كول قيرينتى سى آنلاميندار، آستارا

بئلگە سىيندە «چيله» دئييلير

چالىب-اويناماق çalıb-oynamaq : شىنلىك، شادلىق

چالىب-چاپماق çalıb-çapmaq/çal-çap/çaldı-çapdı : سويقونچولوق،

چپوولچولوق

چالىش-چابا/چالىش-چاپا çalis-çaba : چوخ چالىشماق، حدينىن آرتىق زحمت

چىكمك

چالىش-وروش çalisib-vuruşmaqçalış-vuruş : چوخ چالىشماق، حدينىن

آرتىق زحمت چىكمك

چالىن(چالى)-چارپاز çal-çarpaz : چارپاز شكيلده(ضربرى)

چاناق-چۈلمك çanaq-çölmek : كاسا تاوا كوزه و بوجور شئى لر

چاي-چئرك çay-çörək : گئنلىكلە صباحانەدە (قليان آلتى دا) يېيىلن يئمكلىر دئييلير

چايىر-چمن çayır-çemən/çayır-çimən : چمن، چمنلىك

چپىك-قىوراق çəpik-qıvraq : چئويك، زيرك، ديري باش (چپىك، چئويك سؤزونون

تحريفى اولا بىلر، قىوراق ايسه ساغلام، گوجلو آنلامىندادىر. «بئيويووب هئيكللى، قوتلى،

چپىك-قىوراق و قورخماز بير جاناوارا چئورىلدى/قارتال حىكايە توپلوسو»

چىن-پۇن çərən-pərən : دىرسىز سؤزلر

چك-چئوير ئىلمك çək-çevir eləmək : اولچوب-بىچمك/گئتور-قوى اىلmek،

اطرافلى دوشوننمك

چك-چئوير çək-çevir : موباحىته، دارتىشما، دانىشىقى

چكىش-بكىش çəkiş-bəkiş/çəkiş-bərkiş : چكىش-بركىش، موباحثه دارتىشما

چكىم-بكىم çəkim-bəkim : موباحثه، دارتىشما

چىم-چىن çem-çen : دومان، شئه

چىم-خىم çəm-xəm : ناز غمزه، اوْزونو ازدىرمك

چىن-دومان çən-duman : قاتى دومان، سىيس

چىنلى-چىسکىنىلى çənli-çiskinli : دومانلى، شئهلى

چنه-بوغاز ائتمك çənə-boğaz etmək : موباحىته ائتمك، دارتىشماقى

چوبان-چولوق çoban-çoluq : كئچميسىدە آشاغىلاما (تحقىر) آماجى ايله وئربىلن آد

چوخور-تېھ çuxur-təpə : دوز اولمايان يئر، چوخورلو و تېھلى يئر

چول-پالاز çul-palaz : دىرسىز ئو اشىالارى

چول-چوخا çul-çuxa : گئىيم، پالتار، گئنلىكىلە (ممۇلاً) دب دن چىخمىش پالتار

حاققىندا سؤيلەنير

چول-چوندا çul-çunda : كۈنه و اسکىيمىش پالتار

چولما-چوجوق/چولوق-چوجوق colma-çocuq : چوجوق لار، اوشاقلار، ائولاد

چؤپ-چولە(چؤپ-چىلە) çöp-çilə/çöp-çülə : آغاج، تاختا قىريتىسى

چؤر-چؤپ çör-çöp : آغاج، تاختا قىريتىسى

چؤل-باير çöl-bayır : ائودن دىشارى هر بىر يئر

چىخ-چئوير çix-çevir : چال-چئوير، آلت اوست ائتمك

چىخىتى-گىرىتى cixinti-girinti : سطحىن دوز اولماماسى، باتىق قابارىق

چىرك-پاس(aq) çirk-pas(aq) : كىر، چىرك

چىغىر-باغىر çığır-bağır : چىغىرتى، باغىرتى، قىشقىرىق

چىلىم-چىلپاق *çilim-çilpaq* : تمامًا چىلپاق، لوت

چىت-چؤلە(چىت-چىلە) *çit-çöle(çit-çil)* : باخ:چۈپ-چىلە

چىل-چوپور *cil-copur* : چىركىن، هامار و صاف اوزو اولمايان، چىل؛ اوزدەكى لکەلرە

خالا دئىيلير، چوپور ايسە چىچك مريضلىگىندن اوزوندە دلىك دئشىكى اولانا دئىيرلر

چئىنه-توپور(ائلمك) *çeynə-tüpür* : بىر اىشى سلىقهسىز، تلهسىك گۇرمك، يئرىنە

يئتىرمەمك

حاق-حساب(ائله مك-ۋئمك) *haqq-hesab* : حئسابلاشماق، حئساب ائتمك،

سايماق

حاق-ساي *haqq-say* : امك، زحمت(والدين لرين حاق-ساىي)

حالى-بوللو *hallı-bollu* : اتلى، كۈك، ساغلام

حدسىز-حساب سىز *hədsiz-hesabsız* : حد-حدودو اولمايان، سايىسىز-حساب

سىز، سونسوز

حربه-زوربا *hərbə-zorba* : هده-قورخو، قورخوتماق اوچون ائدىلن حرڪت

حربه-قورخو *hərbə-qorxu* : هده-قورخو

حياط-باجا *həyət-baca* : حياط و اونا عاييد تىكىلى لر

حياط-بوجاق həyət-bucaq : حياط و اونا عايد تيكىلى لى

خارابا-خسته xaraba-xəstə : ويرانه خرابه

خاطا-بالا xata-bala : خطأ، قورخو، تهلوكهلى ايش

خالچا-پالاز xalça-palaz : خالى و پالازدان عيبارت دوشنه جك

خانيم-خاتين xanım-xatın : خانيم، خانيم كيمى ياشاماق، حورمتلى قادين

خبر-اتر/خبر-اوتر xəbər-ətər : خبر

خرج-خسارات xərc-xəsarət : مصاريف، خرجلنن پول، زيان(اوزونو خرجه -خساراتا

(سالما)

خورت-خشيل/خيرت-خسل xurt-xəşil/xırt-xəşəl : آت اشغال، زير زبييل

خوش-بئش xoş-beş : كئف احوال سوروشما

خيردا-پارا xırda-para : بالاجا، كيچيك و دير سيز، اهميت سيز

خيردا-خوروش xırda-xuruş : بالاجا، كيچيك و دير سيز، اهميت سيز

خيريم-خيردا xırım-xırda : بالاجا، كيچيك و دير سيز، اهميت سيز

درى-قابيق dəri-qabıq : درى، جيلد(درى دن-قابيقدان چيخماق)

دَيْر-دَيمَز dəyər-dəyməzinq vermək : حقيقى ديريندن اوجوز، هر نئچه يه گلدى

دَيْب-دوْلاشماق dəyib-dolaşmaq : توخونماق، ساتاشماق، مانع اولماق، اينجيتمك

دَيْش-دوْيوش dəyiş-düyüş : مبادله، قارشيليقلى دييشمك

داد-داْماق dad-damaq : لذت، سوينج، نشه(داد داماغيم قالمادى)

داد-دوْز dad-duz : داد، طعم، يئمك ايچمك لرين آجى ليق، شيرينلىك، تورشلوق و

شيتيليك جهتدن حيس اولونان اوزللى بى /دادسيز-دوزسوز/دادى اولمايان يئمك، ايچمك

دادلى-قاْملى dadlı-tamlı : دادى، طعمى اولان يئمك

دار-دوْدوْك dar-düdük : چوخ دار(دار-دودوک شالوار؛ بدنين اولچوسوندن چوخ -

چوخ دار) دودوک؛ قارغى دان قايريلان و نفسىه چالىنان چالىنى آلتى دير، دودك، توتىك

دار-دوْر تلَك (دور تدَك) dar-dürtlək : چوخ دار

دارا-باْرا dara-barasalma : موباحىه، دالاشماق، سؤيوشمك، كوسوشىك

دار تىلما-سيخيلما dartılma-sıxılma : چكىلمك، گريلمك

دارما-داْغىن darma-dağıñ : چوغ داغىنيق، قارىشىق

داش-ترُزى daş-tərəzi : چكى لوازيماتى

داش-تورپاқ/آغزىما داش-تورپاқ : يئر das-torpaq/ağzıma daş-torpaq

او زوندە اولان داش و تورپاق

داش-قاش : ديرلى و قىمتلى داشلار، جواهرات das-qas

داش-قايا : داشلىق، قايالىق das-qaya

داش-كسك : داش و بركىميش تورپاқ das-kesek

داشىنib-دوشونمك (دوشونوب-داشىنماق) : چوخلۇ dasınıb-düşünmek (düşünmek-dashınmaq)

دوشونمك، فيكرىندن و يا ائتمك ايسته دىيى اىشدن واز كىچمك، ال چىكمك

داعوا-دارتىش : دارتىشما، مباحثه dava-dartış

داعوا-دالاش : ساواشما، سؤيوشمە، دالاشما، ووروشما، دؤيوشمە dava-dalaş

داعوا-دؤيوش : باخ داعوا-دالاش dava-döyüş

داعوا-شاوا : باخ داعوا-دالاش (اصليندە داعوا-ساواش) dava-şava

داعوا-قالماقال : باخ داعوا-دالاش dava-qalmaqlı

داعوا-مركە : باخ داعوا-دالاش dava-mərəkə

داغ-داش : داشلىق يئر ، كىچمك اوچون چتىن يئر، يولو اولمايان يئر dağ-daş

داغ-دره dağ-dərə : داغ داش

دال-بوداق dal-budaq/dallı-budaqlı : آغاجین بؤيوک و كيچик داللاري(قول لاري)

دال-قاباق dal-qabaq/dalqabağına baxmaq

دالاش-دؤيوش dalaş-döyüş : ساواشما، سؤيوشمه، دالاشما، ووروشما، دؤيوشمه

دالدا-بوجاقدا dalda-bucaqda : خلوت، گئزه گئرونمهين يئر

دام-داش dam-das : ائو، بينا، تيكيلى

دام-دووار dam-duvar : باخ دام-داش

دان-مات dan-mat : حئيرت ايچينده، مبهوت (آداما دان-مات گلير)

дана-бузуу dana-buzov : كيچик ياشلى مال قارا(قارامال)

дана-долук dana-doluq : كيچик ياشلى مال قارا(قارامال)

دانلايىب-دانساماق danlayıb-dansamaq : برک دانلاماق، ملامت ائتمك، مذمت

ائتمك

دانىب-دانساماق danıb-dansamaq : اينكار ائتمك

داؤ-درمان : داو، علاج

دای-دولوق (دانـاـدولوق) day-duluq : کیچیک یا شلی مال قارا(قارامال)

داياما-ديره ٤٥ dayama-dirəmə: زورلاما، قيسناما، سيخيشديرما

دايانىب-دورماق dayanib-durmaq: ثابىت دورماق، هېچ بىر ايش گۈرمە مك،

حرکت ائتمه مک، هئچ بیر ایشه گیریشمہ مک

داده-پاپا dədə-baba: اولو بابالار، دده لر، اجداد

ددهلى-بابالى /dədəlî-babalî/ : اصالتلى، سوپلىو

دره-تپه dərə-təpə: دوز و هامار اولمايان يئر، كىچمك اوچون چتىن يئر، يولو اولمايان

يُئر

دسته-پیلک dəstə-bilək: یابا، شانا، اوست و سامانی توپلاماق اوچون آلت

دف-دومبول *dəf-dumbul*: چالغى آلتلىرى

دفتر-چرکه : دفتر و کیتابچالار، کاغذلار

دفه-داراق dəfə-daraq: اصلینده خالی (خالچا) تو خوما آلت لری، لوازیمات/آلت لر

دلمه-دئشىك *dəlmə-deşik* : باخ(دىلىك-دئشىك)

دله-دوز(دله-دزد) **dələ-duz** : (دله-دزد)

دلی-جینلى **dəli-cinli** : عاغلى و شعورو يئرينده اولمايان، ديوانه، روحى خسته (مريض)

دلی-دولو **dəli-dolu** : دانيشيغىنى، داورانيشىنى بىلەمەين، ايتظام سىز آدام

دلی-ديوانه **dəli-divanə** : عاغلى و شعورو يئرينده اولمايان، روحى خسته (مريض)

دلی-قودورموش **dəli-qudurmuş** : آزغىن، قودورغان

دلیك-دئشىك **dəlik-deşik** : چوخ دليكلى، باشدان باشا دئشىك اولان

دن-دوش **dən-düş** : ۱-تاخيل، حبوبات ۲-كيفيت سيز و قاريشيق حئيوان يئمى

دنگىل-دونگول اۇل **dəngil-düngül** : ۱-عاغىلىسىز، باشدان خاراب ۲-سېرىك، تك توک

دنلى-پاخلالى **dənli-paxlalı** : ايچىنده ايرى دن لرى اولان بىتكى

دوروش-اوترووش **duruş-oturuş** : حال و حرکت، دوروم، حرکت طرزى، ادا

دوز-چؤرك **duz-çörək** : دوز و چۈرك، ياشاماغا گركلى اولان شئى لر،

دوز-دوغرو **düz-doğru** : دوز، بير باشا، بلاواسيطه، مستقيم

دوز-عمللى **düz-əməlli** : ياخشى، اولدوقجا ياخشى، مكمل،

دوزوب-قوشماق **düzülüb-qoşmaq** : سليقه يه سالماق، ترتيب ائتمك، قايدا يا سالماق

دوژولوب - گئتمک düzülüb-getmek : گئتمک، يولا قويولوب گئتمک

دوست-آشنا dost-aşna : تانيش، دوست، بيربيرينى تانييان

دوست-تانيش doet-tanış : تانيش، دوست، بيربيرينى تانييان(دوست-تانيشىن يانىندا بى

آبىر اولدو)

دوست-دوغما dost-doğma : بيربيرينه ياخىن اولان، اقربا

دوشـر-دوشـمز düşər-düşməz : خالق اينانىشينا گؤره بير سира ايسلرين گورمه يى

اوغورلو و يا اوغورسوز سونوج لانا بيلر

دوغـرو-دوـروـست doğru-dürüst : دوز، دوزگون، حقيقي، گئرچك

دوغـرو-دوـزـگـون doğru-düzungün : دوز، دوزگون، حقيقي، گئرچك

دوـغـمـا-تـؤـرـهـ مـهـ doğma-törəmə : دوغما، بير آتا آنادان

دوـغـوبـ-تـؤـرـهـ مـكـ doğub-törəmək : تؤرھيىب آرتماق، ائرھيىب تؤرھمك

دوـلامـ-دوـلاـشـيقـ dolam-dolaşıq : چوخ دولاشيق، آنلاشىلماز

دوـلـوبـ-بوـشـالـماـقـ dolub-boşalmaq : آرام سىز، قرارسىز، سوركلى دولماق و

بوشالماق

دومان-چىسكىن duman-çisken : سىس، دومان، چن، چوخ توتفون، دومان قاپلامىش

دومجا-چيراق domca-çiraq : قارانلىق و سىس دومانلى گئجهلرده قوش اوللاماق

اوچون اووچولارين اىشلتىدىگى دومجا، چيراق و زنگ دن عىبارت اوو لوازيماتى (دومجا=

قوش و يا باليق توتماق تورو)

دوموشوب-او تورماق domuşub-oturmaq : آل آياغىنى يىغىب بىر يئرده او تورماق،

بوزوشمك

دونوب-قالماق donub-qalmaq : قورخودان، حىرتدن و يا هر هانسى بىر حىس

تاڭىرىنده بىر آنلىق حرکت قابىلىتىنى ايتىرمك، حرکت سىز قالماق

دؤر-دؤشك dör-döşək : يورقان-دؤشك، ياتاجاق لوازىمى

دؤش-باش döş-baş : بىدىن حىصە لرىندىن، سىنه، كۈكس و باش(دؤش-باشى آچىق)

دؤنوم-دؤنگە dönüm-döngə : يولۇن، كوچە نىن و يا آرخىن، دۇن، بورولان يېرى

دؤى-سىندىر döy-sındır : بىر-برىك دؤىرك، ازىشدىرىه رىك، دؤىمك

دؤىمە-دؤشە mə döymə-döşəmə : بىر چئشىد پىلۇو، قىيمە پلو

دؤىمە-قىيما döymə-qıyma : باخ دؤىمە دؤشمە

دؤيوش-سۇيوش döyüş-söyüş : باخ داعوا-دالاش

دېش-باش **diş-baş** : بدن حىصە لرىندن باش و دېش لر(دېش-باشىنى ووروب آزىب لر)

دېل-دېش **dildə-dişdə** **dolaşdırmaq/dilə-dişə** **salmaq** : دېل و دېش،

ايىسانىن دانىشماق قابلىتى نى ساغلايان عضولر(دېلده-دېشىدە دولاشماق)/يا يىلماق، دېللرە

دوشىمك

دېب سىز-بوجاڭ سىز **dibsiz-bucaqsız** : سونسوز، سونو اولمايان، چوخ درين،

او جسوز - بوجاڭ سىز

دېدىك-دېدىك/دېدىم-دېدىم **didik-didik/didim-didim** : چوخ دىدىلىمىش،

پارچالانمىش، تىكە تىكە

دېل-آغىز **dil-ağız** : عوذر ايستمە ماھىتىنده اولان سۆزلر؛ دېل-آغىز ائتمك، دېل-آغىزا

سالماق

دېل-داماڭ **dil-damaq** : كئف، حال احوال

دېل-دلالت **dil-dəlalət** : دليل، دلالت

دېل-دوداڭ **dil-dodaq** : آغىزداكى دېل و دوداقلار(دېل-دوداغى كىلىدلىنكى، دېل-

دوداغى قورو ماق و ...) شكليندە

دېلسىز-آغىزسىز **dilsiz-ağızsız** : يازىق، عاجىز، ساكيت، مطبع

دىلللى_باشلى dilli-başlı : باخ دىلللى-آغىزلى

دىلللى_دىلاور dillidilavər : دانىشماقدا اوستا اولان

دىلللى_فعىلللى dilli-feilli : باخ دىلللى-دىلاور

دىلللى_آغىزلى dilli-ağızlı : خوش دانىشان، نزاكتلى

ديله_سۈزە توتماق dilə-sözə tutmaq : ديله توتماق، شيرين سؤزلرلە بيرىنى راضى

سالماق

دینج_دینمۇز dinc-dinməz : باشقاسىنى اينجيitemەين، يالنiz ائز ايشى ايله مشغول اولان

دینمۇز_دانىشماز dinməz-danışmaz : دانىشماماق، سوسماق

دینمۇز_دینلەمۇز dinməz-dinləməz : سۆز سؤيلەمهين، ساكيت، دينج

دینمۇز_سۈيىلەمۇز dinməz-söyləməz : دانىشماماق، سوسماق

دینىب_دانىشماق dinib-danışmaq : دانىشماق، سۆز سۈيىلەمك

ديوان_درە divan-dərə : محكمە، ديوان

دئدى_دئدى dedi-dedi : شايىعه، سۆز صؤحبت

دئدى_قودو dedi-qodu : شايىعه، سۆز صؤحبت

دئیب-دانیشماق deyib-danışmaq : صحبت ائتمک

دئیب-سیرالاماڭ deyib-sıralamaq : دانیشماق، هر نه يى آچىپ دئمك

دئیب-گولمك deyib-gülmək : شن بىر حالدا صحبت ائتمك، شىرىن صحبت ائتمك

زور-گوج (زوران-گوجن) zoran-güçən : زور-گوج(зоран-гожн)/گوج لە، چوخ

چتىنلىكىلە

زىغ-زيمىرق ziğ-zimriq : سولو پالچىق، باتاق

ساتىب-سوورماق satib-sovurmaq : هر نه وار ساتماق، دىير دىمىزىنە وئرمك،

DAGITIMAC, KORLAMAC

ساتىب-سووماڭ satib-sovmaq : هر نه وار ساتماق، دىير دىمىزىنە وئرمك، DAGITIMAC

KORLAMAC

ساقچىك saç-birçək : باشدا اولان ساچىن، بىرچەيىن ھامىسى

ساققال saç-saqqal : ساقچىك و ساققال بىر يېرده، محسن

سارالىب-سولماق saralıb-solmaq : رنگى قاچماق، طراوتىنى ايتىرمك، گئىدرك داها

چوخ سولماق

سارماش-دولاش (سارماشیب-دولاشماق) **sarmas-dolas** : ایکی نفرین بیر بیرینہ

ساریلماسی

ساغ-سالیم **sağ-salim** : ساغلیق، سلاماتلیق، اولوم-ایتیم اولاما

ساغ-سول **sağ-sol** : ساغ و سول، ایکی طرف، اطراف

ساغ-سولو **sağ-sulu** : ساغ، سالیم، هئچ بیر خطر دیمه میش

سالقا-ساهمان (سلیقه-ساهمان) **salqa-sahman** : سلیقه، ایتیظام، دوزه ن

سای-سچمه **say/seçme** : سئچیلن، سئچگین

سای سیز-حساب سیز **saysız-hesabsız** : حدسیز، سونسوز

سايتال-بايتال **saytal-baytal** : ایری، گوجلو

سايماق-آيماق **saymaq-aymaq** : حسابا سالماق، حئسابا گتیرمک(نه ساییر-نه آییر)

ساييل-باييل وورماق (سايير-بايير دانيشماق) **sayıl-bayıl vurmaq** : معناسیز مربوط

سوز دانیشماق

سس-سمیر **səs-səmir** : سس، قىشقىرتى، هاراي، خبر

سس-سوراق **səs-soraq** : سس، قىشقىرتى، هاراي، خبر، ايز علامت، بليرتى

سنس-صدا səs-səda : سنس، قىشقيرتى، هاراي، خبر

سنس-كوى səs-küy : سنس، قىشقيرتى، هاراي، خبر

سنس سىز-اونسوز səssiz-ünsüz : سنس سىز، ساكيت، سوسقون

سوبارى-سولوق subay-soluq ائولنمه مىش، بئكار، مجرد

سور-سات sur-sat : ۱-آزوچه : ۲-گوللە و مرمى و فشنگ

سورغۇ-سوال sorğu-sual : سوال، سورو

سوس-بىزك süs-bəzək : زينت، ياراشيق، بزهين شئى

سوى-سوپ soy-sop : اصل و نسب، اقربا

سۆز-سۇو SÖZ-SOV : مباحثه، حرف و حديث

سۆز-صۈحىت söz-söhbət : مباحثه، حرف و حديث

سۈكۈك-تۈكۈك sökük-tökük : اوچموش، داغىلمىش، پوزولموش دورومدا

سۈئىن-دۈئىن söyen-döyen : ھم سۈئىن ھمدە دۈئىن

سيخما-بوغما sixma-boğma : سيخىشدىرماق، روحى جهت دن اينجىتمك، مضيقە يە

سالماق

سېر-صىفات Sir-sifat : اوز، صىفت، اوز-گۈز

سىس-دومان sis-duman : چن، يئرە چؤكموش رطوبتلى دومان

سېيل-سوپور sil-süpür : تمىزلىك، نظافت

سېينيق-سالخاق sinq-salxaq : سېينيق، سۇكۈك، اسکىمىش، يىپرانمىش، داغىلەمىش

سېينيق-سۇكۈك sinq-sökük : باخ:سېينيق-سالخاق

سئل-سو sel-su : چوخ گوجلو ياغىش، داشقىن

سئل-سوjac sel-sucaq : چوخ گوجلو ياغىش

سۇويپ-سەچمك sevib-seçmək : ايستەيرك، بىنەرك نىچە آدامىن و يا شئىن

آراسىندان بىرىنى آيیرماق و سەچمك

شاخ-بوداق şax-budaq : آغاچىن اىرى بوداق لارى(خول-بوداق)

شاخ-شارامات(دانىشماق) şax-şaramat : آچىق دانىشماق

شاخ-شوه ل şax-şəvel : آغاچ قىريتى لارى، كول-كوس

شاختا-بوران şaxta-boran : كولكلى قار و ياغىش و چوخ سوپۇق ھاوا، شاختالى ھاوا،

دون

شاد-شالين şad-şalayın : سئوينن، شن، فرح لى، سئوينجىك

شال-اوزوك şal-üzük : نيشان مراسيمى(مراسم نامزدى)

شانا-بىلەك şana-bilək : يابا، شانا، اوت و سامانى توپلاماق اوچون آلت

شله-شىلتە şələt-şiltə : پال پالتار، ائنمسيز شئىلر، خيرىم خيردا

شله-كولە şələt-küle : يوك، آرخادا آپارا بىلەجك باغانلىميش يوك

شوت-كۈك ئىلمك şot-kök eləmək : ايرى و قابا تىكىش وورماق

شوقىب şoqərib/şux-qərib : شوخ و غريب

شىت-شور(شىتىن-شورون چىخارماق) şitin-şorun çıxarmaq : حدىنى آشماق،

داورانىش لارىندا حد-حدود بىلەمك

شىره-بوران şirə-boran : چوخ گوجلو ياغىش

شىل-شېپە şıl-şəppə : چولاق، توپال، عليل، معلول

شىل-كوت(ائتمك) şül-küt/şıl-küt : برک دؤيوب ازىشدىرمك، قول-قايدىغاسىن

سىندىرىماق

شىل-كور şül-kor/şıl-kor : ناقىص، شىل و كور، عليل

شىلىم-شهرە şilim-şəhrə : ازىلمىش، دؤيولموش

شىئطان-شوغۇل şeytan-şuğul : خېرچى، چوغۇل، آدام ساتان

صاباح-بىرى گون sabah-birgün : ياخىن گله جىكىدە، ياخىن لاردا، ياخىن گونلردا

صاف-چورو ك(ائىلمك) saf-çürük eləmək : آييرماق، سئچىمك، اخشىنى پىسدن

آييرماق، دىيرلندىيرمك

صاف-سولو saf-sulu : باخ:ساغ-سولو

طاخچا-بوغچا taxça-boğça : شئى قويىماق اوچون قوللانيلان يئر و يا وسيله

طاغ-تاوان tağ-tavan : بىنانىن اورتوسو، تاوان، سقف

طبىيل-شىپبور təbil-şeypur : چالىنى آلت لرى

ظولوم-شاخسىي/ظولوم-شاخسىي zülüm-şaxşey : چوخ چتىنلىكىلە، فلاكتلى،

دەشتلى

عزيز-اركؤيون əziz-ərköyüñ : ناز-نعمت ايچىيندە بؤيوموش، چوخ اركؤيون

عطىير-پودور ətir-podur : عطىير و بىزك مادەلرى

عطىير-عنبر ətir-ənbər : گۆزل اىي، رايىھە

عمللى-باشلى اىمەlli-başlı : دوز-عمللى، دوغرو-دوروست، اولدوقجا ياخشى،

بىلللى-باشلى

عمله-اڭره ئەمەلە-ئەكەرە : خدمە، نؤكىر، ايشچى، اكىن يېرىندە اىشلەين لر

عۆمۈر-گون ömür-gün : حىات، ياشام

فرلى-باشلى fərli-başlı : باخ؛ عمللى-باشلى

قاب-قاجاق qab-qacaq : مختلف قابلار

قاب-قازان qab-qazan : يئمك پىشىرمە لوازيماتى

قاب-قاشىق qab-qasıq : سۇفرەيە لازىم اولان يئمك وسايىلى

قاباق-قارشى qabaq-qarşı : قاباق-قاباغا، قارشى قارشى يىا، اوز-اوژە

قاباق-قانشار qabaq-qansar : اؤن طرف، ايرەلى طرف

قاباق-گئرى qabağıni-gerisini düşünmək (قاباغىنى-گئرىسىنى دوشونمك)

اطرافلى دوشونمك

قاپان-تەزى qapan-tərəzi : آغىرلىغى چىكمك(يوخلاماق) جىهازلارى

قاپدى-قاچدى qapdı-qaçdı : بىر بىرىنин اليىندن قاپىب آلما، قاپىشدىرما، هرج مرج

قاپى-باچا qapi-baca : ائو-ائشىك، ائو و ائوين يان-يۇرەسى

قاپىش-قوپوش qapis-qupush : بىرىرىنин اليىندن قاپىب آلما، قاپىشدىرما

قات-قارىشىق qat-qarışiq : باخ قارما-قارىشىق

قاتما-قارىشىق qatma-qarışiq : باخ قارما قارىشىق

قاتما-قورشاق qatma-qurşaq : بىلە سارىلان اوزون پارچا، بىل باغى

قاچ-توت qaçdı-tutdu : قۇووالاماجا(تعقىب و گىزىز)، قاچاقاچ(قاچدى-

قوودو)(قاچدى-توتدۇ/بىر جور اوشاق اویونو)

قاچ-قوو(قاچدى-قوودو) qaç-qov : قۇووالاماجا(تعقىب و گىزىز)، قاچاقاچ(قاچدى-

قوودو)

قاچاق-قولدور qaçaq-quldur : يول كىن، سويعونچو

قادا-بالا qada-bala : بلا، درد، مصيبة

قار-كولك qar-külək : هم قار ياغىشى هم ده يېل دىمەسى، كولك اسمەسى

قار-ياغىش qar-yağış : قار و ياغىش

قارغا-قوزغون qarǵa-quzǵun : لئش يئين قوشلار(قارغا-قوزغون كىمى تؤكولمك:

بىر شئىن و يا شخصىن اوستونه تؤكولمك، جومماق، قامارالاماڭ)

قارلى-چوغونلۇ qarlı-çovğunlu : كولكلى، قار-ياغىشلى، بورانلى، قاسىر غالى

قارلى-بودانلى qarlı-boranlı : كولكلى-قارلى

قارما-قارىشىق qarma-qarışıq : قارىشىق، سلىقەسىز، نىظام سىز

قارىن-قارتا qarın-qarta : قارىن و قارىن بوشلوغوندا يېرلىشن عضولر

قارىن-قاسىق qarın-qasıq : قارىن و قارىنин آلت حىصەسى

قارىش-بولاش qarış-bulaş : قارىشىق، سلىقەسىز، نىظام سىز

قارىش-قوروش qarış-quruş : بىر بىرينه قارىشمىش، قارىشىق-دولاشىق

قارىشىق-دولاشىق qarışıq-dolaşıq : چوخ قارىشىق، چوخ دولاشىق، آنلاشىلماز، بىر

بىرينه قارىشمىش

قارىن-قورساق qarın-qursaq : قارىن و معده، قارىن و اونون اىچىندهكى اورقانلار

قاش-قاباق(ائلەمك) qaş-qabaq : آجىق، حىرص، ناراضىلىق

قاش-گۈز qas-göz : قاشلار و گۈزلر(قاش-گۈز آتماق: قاش-گۈزلە دانىشماق)

قالخىب-ائىمك qalxıb-enmek : ھاوايا قالخماق و ائىمك

قالين-قايمىم qalın-qayım : ۱-قالين، برک، موقاويم، دايانيقلى ۲-جانى برک، اتلى -

جانلى

قان-تەر qan-tər : چوخ آغىر، اذىتلى و چتىن ايش گۈرمە سونوجوندا ترلە مە

قان-ياش qan-yaş : گۈز ياشى، آغلاما، ياس

قاناد-قويروق (باغانلماق) qanad-quyruq bağlamaq : جانا گلەمك، گوجلنەمك،

جانلانماق

قانسىز-قوربانسىز qansız-qurbansız : قان تؤكولمەدن، قوربان وئرىلمەدن

قانلى-قادالى qanlı-qadalı : خاطالى، قانا باعىث اولا بىلەن، شر، قان سالا بىلەن، خاطا

چاناغى

قانلى-قاچاق qanlı-qaçaq : دوشمن، ياغى، قان دوشمانى

قايدا-قانون qayda-qanun : نظام اىتتىظام، اوصول، قورال

قاينايىب-قارىشماق qaynayıb-qarışmaq : ايسىنەمك، اونس توتماق، ياخىنلاشماق،

دوسىت توتماق

قاين-قودالى qayın-qudalı : قوهوم-اقربالى

قېيىك-قوروش qəpik-quruş : خىردا پول، قارا پول

قەم-قاينىڭ اڭىم qəm-qayğı : كدر، درد، فيكير چىكمىك

قورت-قوش qurd-quş : بئوجىكلىر، حشرات، جوچولىرى

قورخو-هوركۇ qorxu-hürkü : تەلەتكە، فلاكت، قضا، حادىشە و اولاي احتىمائى

قورو-چوروڭ quru-çürük : توللانىتى، ايشە ياراماز و گۈركىسىز شئىلىرى

قوروق-قايتاق qoruq-qaytaq : حد، حدود، ادب نزاكت(قوروق-قايتاقسىز: حد

حدودون بىلمەين، دانىشىغۇن، داۋارانىشىن بىلمەين(قايتاق: باغ، بند، تاسما)

قوروپىب-قالماق quryub-qalmaq: چاشماق، مات قالماق

قول-بوداڭ(خول-بوداڭ) qol-budaq/xol-budaq : ۱-آغاچىن بؤيوک و كىچىك

قوللارى، آغاچىن دال لارى ۲-آل-آياق ۳-اوشاقلار، اقربا

قول-قاپىرغۇ qol-qabırqa : بىدىن قول و قابىرغالار اولان حىصىھىسى(قول-قاپىرغاسى -

(نى ازمك)

قول-قاراواش qul-qaravaş : نؤكىرلىرى، قوللوقچولار

قول-قاناد qol-qanad : قول-قاناد، قوش لارىن اوچماق عضولرى

قول-قىچ qol-qıçıq : ال-آياق، اطراف عضول

قولان-قوشقون qulan-quşqun : قوشقو آرابايما قولشولان (آت و باشقا حئيوانلار)

لوازيماتىنىن هامىسى (قولان = آت آنلاميندا، قوشقون ايسه؛ آتين بىلەندە يەھرىن اون طرفىنه

سوروشىمەمهسى اوچون اونون قويروغۇ آلتىندان كېچىريلەن قايسىش، فارسجا؛ پاردم)

قوناق-قارا qonaq-qara : قوناقلار، قوناق-قارالى: ھمىشە قوناقلارى اولان

قوندو-كۈچدۇ qondu-köçdü : قونوب-كۈچمە، دايىم كۈچمكەدە اولماق

قونوم-قونشو qonum-qonşu : قونشولار

قوو-چاخماق qov-çaxmaq : كېچمىشىدە اود ياندىرماق(قىغىلىجىم چىخارماق) اوچون

ايىشلەدىلىن چاخماق و قوو.

قوورولوب-يانماق qovrulub-yanmaq : ۱-يانماق ۲-عذاب چىكمك

قووشورولوب-قىورىلماق qovşurulub-qıvrılmaq : آغرىدان، سانجىدان و يا

حىرص دن بوكولمك، يىغىلماق، بوزوشىك

قوهوم-قارداش qohum-qardaş : قوهوم لار، اقربا، ياخىنلار

قوهوم-قبىلە qohum-qəbilə : قوهوم لار، اقربا، ياخىنلار

قوهوم-قودا qohum-quda : ياخىن قوهوم، اقربا

قوهوم-قونشو qohum-qonşu : قونشولار

قويون-قوزو qoyun-quzu : داوار، قويونلار و قوزولار

قىردى-قاچدى qırdı-qacdı : گوونسىزلىك، اوميدىسىز، اعتماد اولماماق

قىرقين-قيامت qırğın-qiyamət : مصيبة، فلاكت، بلا

قىزارىب-بوزارماق qızarıb-bozarmaq : اوتناماق، خجالت چىكمك، اوتناقاجلىقدان

و يا آجىقدان رنگ آلىب رنگ وئرمك

قىزارىب-پۇرتىمك qızarıb-pörtmək : اوتناماق، خجالت چىكمك، اوتناقاجلىقدان و

يا آجىقدان رنگ آلىب رنگ وئرمك

قىلىق-قيافه(قير-قيافه) qır-qiyafə/qılıq-qiyafə : اوست-باش، گىيىم، ظاهيرى

گۈرونوش

قير-ساقيقىز qır-saqqız : يايىشقاڭ، يايىش قوپمايان، مجازاً آدامى تنگە گىتىرن، ال چىمە-

ين

قيراق-بوجاق qıraq-bucaq : كنار، اطراف، يان-يئورە

قىرىق-تۈكۈك qırıq-tökük : رابىطهسىز، داغىنىق، سۈكۈلموش، داغىلىمىش، قىرىلىمىش

قىريق-سۇكوك qırıq-sökük : ۱- رابىطه سىز داغىنېق ۲- سۇكولمۇش، داغىلىمىش، سىنىق

قىريتى، سۇكۇنتو، توللانتى

قىريق-قوراق qırıq-quraq : قىريق پارچالارдан عىبارت اولان، قوراما

قىرىن-قىرتى qırın-qırta/qırım-qırta : قىريق، تۈكۈنتو، توللانتى

قىز-گلىن qız-gəlin : قىزلار و گنجق قادىنلار

قىزىل-قىرمىزى qızıl-qırmızı : اوتانماز، حىاسىز، قابا آداما دئىيلير

قىس-قوور qıs-qovur : سىخىشدىرماق، قىستانماق، مضيقەدە ساخلاماق

قىس-قىوراق qıs-qıvraq : ساغلام، موحىكم، برك

قىسما-بوغما qısma-boğma : سىخىشدىرماق، قىستانماق

قىشقىر-باغىر qışqır-bağır : هاي كوي، چىغىر-باغىر، قىشقىرىق

قىل-قىپ qıl-qıp : يونون و توکون تۈكۈنتو سو

قىويير-زىويير qıvır-zıvır : دىرسىز شئىلر، خىرىم خىردا شئىلر

قىويير-قىفچاڭ qıvır-qıfçaq : ساغلام، موحىكم، قايمىم، برك، كىپ(اوشاشى قىويير-قىفچاڭ

گئيندىر ھاوا سويوقدور)

قىي-ها qıy-ha : سس، قىشقيرتى، هاراي

قئيدسيز-شرطسيز qeydsiz-şərtsiz : هېچ بير شرط اولمادان، قوشولسوز، سؤزسوز

كېھ-توو kəpə-tov : ايضطراب، تلهسمك، عجله

كسمه-بورما kesme-burma : سىخاما-بوغما، سىخىشىدىرما، قىستانا

كسيك-قىرىق kəsik-qırıq : قىريلميش، كسىلمىش شئى

كلك-كولك kələk-külək : حيله، آلداتما، فيريلداق

كم-كاراستى kəm-karasti : بير پىشىدە، اىشىدە لازىم اولان آلتىر، سىلاح، ياراق

كند-كسەك kənd-kəsək : كند و اوナ ياپىشىق يئر(كند-كسەيە بلد اولماق)

كور-پىشمان kor-peşman : ايستەدىيىنى الدە ائتمەميش، آرزو سونا چاتمامىش، الى

بوش، پىشمان حالدا

كول-كوس kol-kos : بىر بىرینە قارىشميش دولاشمىش چىشىدىلى كوللار، كوللوق

كوملو-كۈملە كۈmlü-köməcli : آغا جىن كۆكۈ، گۈودەسى و قول بوداغى

كونج-بوجاق künc-bucaq : ۱-بوجاق، گوشە ۲ - گىزلىن خلوت يئر، دالدا يئر

كوى-قالماقال kүy-qalmaqal : باخ:كوى-كلك

کوی-کلک : کوی-کوی، (کوی-کلکله ايش گورمك؛ سس سالاراق هيجان

(ايچينده ايش گورمك)

کەله-کؤتور : ۱- اوستو هامار و صاف اولمايان، آزىك ۲- قابا، كوبود

کؤچ-دوش : کؤچ زامانى، کؤچمه ايشى

کؤچ-کولفت : عاييله عضولرى، آتاانا اوشاقلارلا بيرليكده

کؤك لو-ديبلى : کؤكىن، دىيىدىن، بير يئرلى (چينار آغاچى کؤكلىو-ديبلى

(قوپدو)

کؤكلو-بوداقلى : ايرى، قوللو-بوداقلى، اينكىشاف ائتمىش / گلىش

مىش

کؤكلو-کۈمەcli : باخ کؤكلو-بوداقلى

کؤكلو-گۈودەلى : باخ ؛ کؤكلو-بوداقلى

کؤند-کۈندەم(کؤت-کۈندەلى) : يول-يولاق، يۈنتىم

کؤھنە-کوروش : چوخ کؤھنە، اسکى، ايستىفادەيە يارامايان، جىريق

يېرىق

كؤهنه-كوله/كؤهنه-كولته : چوخ كؤهنه، اسکى، köhne-küle/köhne-kültə

ايستيفاده يه يارامايان، جيريق ييرتىق

كيم-كيمسه kim-kimsə : ياخين آدام، قوهوم-اقربا، دوست-آشنا

كئف-داماق kef-damaq : نشه، خوش ايلنجه، خوش واخت كىچيرمه

گبه-كيليم gəbə-kilim : دؤشنهجك، او تاغا دؤشهنن خالچا و س

گتير-گوتور gətir-götür : گتيرىب آپارماق

گده-گوده(گئده-گوده) gədə-güdə : آشاغىلاما و اهانت مقصدى ايله وئيرىلن آد

گده سؤزونون اصل معناسي قوللوقچو و نؤكىرىدىر

گزىب-دولانماق gezib-dolanmaq : دولاشماق، سياحت ائتمك، گزىنمك

گلدى-گئدر(گلدى-گئدرگى) gəldi-gedər : دايىمى اولماييان، ثابيت اولماييان،

موقتى(قارانقوش گلدى-گئدردى جان سنه قوربان آلا سئرچە/آتا سؤزو)

گلمه-گلىتى gəlmə-gəlinti : قوربىتچى، او طرف بو طرفدن گلن، اوزگە، ياد ائلللى

گلىملى-گئديملى gəlimli-gedimli : ابدى اولماييان، دايىمى اولماييان، موقت

گلين-قىز qəlin-qız : گنج قىزلاр و قادىنلار

گوج-بلا/گوجن-بیللاه güc-bəla/güçən-billah : چوخ چتىنىلىكىلە، چوخ

زورلوقلا

گورولتو-پاتىلتى ااالىتى gürültülü-patıltı : باخ گورولتو-نريلتى

گورولتو-نريلتى nəriltili gürültülü : چوخ برك سس-كوى

گول-چىچك گوللار و چىچكلىرى، موختليف گوللار

گوللو-بىزكلى güllü-bəzəkli : او زەرىندە گوللو و بىزەمىي او لان(گوللو-بىزكلى پارچا)

گوللو-گولشنلى güllü-gülşənlili چوخلۇ گول، چىچك بىتمىش(گوللو-چىچكلى)

(باغ)

گوللو-ناخىشلى güllu-naxışlı : او زەرىندە گوللو و ناخىشى او لان(گوللو-ناخىشلى)

(پارچا)

گون-گوزدرا gün-güzəran : دولا ناجاق، كئچىنه جك، ياشايىش

گوندوز-گون اورتا (گون-گون اورتا) gün-günorta/günüz-günorta : گون

اورتا چاغى، گونشىن گون اورتاييا ياخىنلاشدىغى واحت

گۈت-گۈدەنگىك : (گۈدەنگىك=يۇغۇن باغىر ساق=روده) *götün-gödəngin çıxartmaq*

بىزىرىغا (گۈتون-گۈدەنگىن چىخارماق)/شورون چىخارماق، دادىنى قاچىرماق، آشىرىيىا

گىتمىك(شورش را درآوردىن)

گۈتۈر-قوى : گىتشىمك، مصلحت، مولا حىظه، فيكير *götür-qoy*

گۈر-گۈتۈر(گۈرۈب-گۈتۈرمىك) : گۈردويو، حياتىندا راست گىلدىيى *gör-götür*

مثبت شئىلىرى منىمىسىمە، ائيرىنەمە، تىجروبه قازانما

گۈر-گۈرۈشۈك : ال وئىرېپ سلام لاشماق، حال احوال سوروشماق، *gör-görüşük*

ملاقات(دىد و بازدىد)

گۈرمىز-بىلمىز : گۈرمەدن، ياخشى تانيمادان، ائيرىنەمەدن *görməz-bilməz*

گۈرۈملو-باخىملى : ياخشى گۈرونن، چوخ باخىلان *görümlü-baxımlı* *görümlü-baxımlı*

گۈز-قولاق(اولماق) : گۈزەتلەمك، باخماق، جىددى نظارت *göz-qulaq*

گۈز-كۈنول(گۈزو-كۈنلو آچىلماق) : *gözü-könlü(göylü)* *açılmaq*

سەوينىمك، شاد اولماق

گۈزل-گۈيچك : چوخ گۈزل، قصور سوز *gözəl-göyçək*

گۈي-گۈيرتى : بىتكىيلر، ياشىل ليق *göy-göyərti*

گؤيلو-گؤزو (توخ)/كؤنلو-گؤزو توخ) /göylü-gözü tox : قانع اولماق، آزا قانع

اولماق

گيللى-تورپاقلى gilli-torpaqlı : پالىچىقلى، تورپاقلى

گيللى-قومساللى gilli-qumsallı : پالچىقلى، قوملو

گير-چىخ gir-çıx : گىريپ چىخماق

گيلئى-کوسو giley-küsü : ناراضىلە، شىكايىت ائتمك، كوسگونلۇك

گيلئى-گوزار giley-güzar : باخ؛ گيلئى-کوسو

گنج-تئز gec-tez : تئز اولماسادا، نه واخت اولورسا

گئجه-گوندوز gecə-gündüz : دايىم، همىشە، بوتون گون و گئجه، 24 ساعات

گئدر-گلمز gedər-gəlməz : قايىتماسى مومكىن اولمايان يئر، اولوم

گئدىش-گلىش(geliş-geliş) : گئدىب-گلمك ايشى

گئن-بول gen-bol : چوخ گئنىش، چوخ بؤيوك، راحات

گئييملى-كئجييملى geyimli-kecimli : ياخشى، گئزل، سلىقهلى گئينميش

گئىيم-كئچيم(گئىيم-كئچيم) : گئىيم، پالتار، geyim-keçim(geyim-kecim)

اوست-باش

گئىينىب-كئچىنەمك(گئىينىب-كئچىنەمك) : گئىينىب-كئچىنەمك

ياخشى-ياخشى گئىينىب kecinmək/geyim-kecim

لاغ-لوغاز lağ-loğaz : بيرينى لاغا قويما، اله سالما، رىشخند

لال-دىنمىز lal-dinməz : 1-سس چىخارتمادان، دىنمهدن، دانىشмадан 2-سوساراق-

آزدانىشان، چوخ دانىشماغانى سئومەين، ساكيت

لال-مات lal-mat : حئيرت اىچىنده، سوساراق

لالىق-مالىق lalıq-malıq : دىلىسىز آغىزسىز، سؤزونو دئىه بىلمەين، فيكرىنى باشا سالا

بىلمەين

لوت-اتجه lüt-ətçə : 1-چىلپاڭ، اتجه 2-بالا جا، كئوريه

لوت-عور lütür : لوت، چىلپاڭ، يالىن، هئچ بىر اورتوبىو اولمايان

لوت-عوريان lüt-üryan : لوت، چىلپاڭ، يالىن، هئچ بىر اورتوبىو اولمايان

مات-قوت(ماتى-قوتو چكىلىمىش) matı-qutu çəkilmiş : حئيرت اىچىنده اولان،

چاشقىن قالان، عاجيز

مال-داوار mal-davar : ایرى بويۇزلىو خىردا بويۇزلىو ائو حئيوانلارى، اينك، قويون،

كىچى (اسكى توركجه داوار؛ مال، وار دئولت، اشيا آنلامىندايىر)

مال-دئولت mal-dövlət : ثروت، دئولت، مال

مال-قارا mal-qara : ايرى بويۇزلىو ائو حئيوان لارى، اينك، جاميش و اوكوز كىمى

نريلده يىب-گورولده مك nərildəyib-gürüldəmək : نريلته-گورولتو سىسى

چىخارماق، چوخ سىس سالماق(چاي نريلده يىب-گورولدهدى)

نور-نمود nur-numud/nır-nımıld : قىلىق-قىافە/گئىينىش، اوست باش، ظاهىرى

گۈرونوش

وار-دئولت var-dövlət : ثروت، دئولت، مال

وار-گل var-gəl : گئت-گل ائله مك، گزىنەمك، دولانماق

وار-يوخ var-yox : بىرآدامىن مالىك اولدوغو شئىلرین ھامىسى / يالنىز، تكجه، آنجاق(وار

يوخ بىر اوغلو وار)

وارلى-كارلى varlı-karlı : دولتلى ثروتلى بوللوق ورفاھ ايچرىسىنە ياشايان

وارلى-هاللى varlı-hallı : باخ وارلى-كارلى

واى-شىون(قوپارماق) vay-şivən : قىشقىرىق سالماق، فرياد ائتمك، چىغىرماق

وور-توت vur-tut : وار يوخ، جمعى، هامىسى، آنجاق(وور-توت سگگىز مانات پولو وار)

وور-سىندىر vur-sindir : هرنەيى قىرماق، سىندىرماق

وور-های(وور-هاراى) vur-hay : سىس-كوى، قالماقال

ووروب-يىخان vurub-yixan : آزغىن، شلوغ، ضرر وئرن، بعضاً قوچاق معناسىندا

هاپ-قوپ hap-qop : گورولتو، بوش هاي-كوى / دېرسىز سؤزلر

هاراى-ھشىر haray-hesir : هاي-كوى/سىس-كوى

هارتان-پارتان hartan-partan : تارتان پارتان، بوش، معناسىز

هاللا-قوللا halla-qulla : كۈمكىله، ياردىملا

هاي-جار hay-car : سىس-كوى، ياردىم چاغىرماق، كومك اىستەمك

هاي-بىدىرىق hay-bidiriq : هاي-كوى/سىس-كوى

هاي-كوى hay-küy : سىس كوى، قىشقىرتى، باغىرتى

هاي-هاراى hay-haray : قىشقىر-باغىر، هاي-كوى

هاي-ھوي hay-huy : سىس كوى، قىشقىرتى، باغىرتى

هایچى-قاراچى اۇچى hayçı-qaraçı : چوخ سىس قوپاران، بوش يئرە سىس-كوى سالان،

حىاسىزجا قىشقىرىب-باغiran

هايىل-مايىل hayıl-mayıł : حئيران، واله

ھېپىر-چۈپور həpir-çöpür : قىويىر-زىويىر، ائو اشىالارى

ھدرن-پدرن hədərən-pədərən : بوش، آنلام سىز، تارتان-پارتان، چىن-پرن

ھدد-قورخو hədə-qorxu : تهدىد، قورخوتما

ھس-ھوس həs-hüs : مىنيك و يا قوشقۇ حئيوانىنى دالا وئرمك اوچون چىخارىلان

سىن، هېچ زادى قانمایان شخص بارەسىنده دئىيلir: ھس-ھوس قانمير

ھللەم-قللم həlləm-qəlləm : فيريلاق، دولاندىرييچى

ھللئى-فللئى həlley-fəlley : بوش شئى، دىرسىز، اونمىسىز(گونوموز ھللئى-فللئى لە

كىچىب گىندىر)

ھله-بئله hələ-bələ : سببسىز، نىتسىز، بئلهسىنە/ھاوايى، مقصىد سىز، قرض

سىز(غرض) عمومىتلە(نېيە گىلدىن؟ ھله بئله)

ھوشلو-باشلى huş-baş/huşlu-başlı : حافىظەسى ياخشى اولان، عاغلى باشىندا

ھىرس-پورس(ھىرس-فورس) hirs-fors elemek/hirs-pors : آجىق، غضب

هىسىلى-پاسلى hisli-paslı : هىس-پاس باسمىش، چىركلى، كىرلى، هىسىلى-توزلو

هىسىلى-توزلو hisli-tozlu : هىس-توز باسمىش، چىركلى، كىرلى، هىسىلى-پاسلى

هىيم-جىيم (اييم-جىيم) him-cim : بىرينه گۆزلە اىشارە ئىلمك، قاش گۆز ئىلمك

هين-هوش hin-hoş : ائشىھىي حرکتە گتىرمك و يا دايىاندىيرماق اوچون چىخارىلان

سس. [گرک كى، بىر نئچە آى يۇل گئدەيدى هين هوشىلان. كريمى

ھئچ-پوج heç-puç : ھئچ بىر اوئنمى اولمايان شئى، بوش شئى

يەھ-يۈين yəhər-yüyən : مىنېجيلىك لوازىماتى

يابا-بىلەك yaba-bilək : يابا، شانا، اوت و سامانى توپلاماق اوچون آلت

يارا-پارا yara-para : چىركلى ھمده چوخ ياراسى اولان

يارى-يارىمچىق (يارىيم-يارىمچىق) yarı-yarımçıq : بىتمەميش، يارىم قالان

ياغ-پئندىر yağ-pendir : چوركىله يئىيلن پىندير و ياغ

يال-قويروق yal-quyruq : آت و باشقۇا حئيوانلارين بويۇندا و قويروغۇندا اوزون توكلر

ياللانيب-يالتاقلانماق yallanıb-yaltaqlanmaq : باشقاسىينىن قارشى سىندا اوزونو

آلچالتماك، يالتاقليق ائتمك

ياليم-يانليش **yalım-yanlış** : دوزگون اولمايان، سهولرله دولو

يان-يؤنگ **yan-yöng** : ايسلرى دوزهلدىب يئرينه يئتىرمك

يوروب-يوزماق **yorub-yozmaq** : اىضاح ائتمك، شرح وئرمك، آچىقلاماق

ياتىب-دورماماق **yatıb-durmamaq** : اولمك

ياتىب-قالماق **yatıb-qalmaq** : ۱-واختىندا يوخودان دورماماق، گئچىكمك، ۲-حددىنن

آرتىق بىر يئرده قالماق(فارسجا لنگر انداختن)

ياخشى-پىس **yaxşı-pis** : ۱-حياتدا اولان ياخشى و پىس شئى لر ۲-ياخشى و پىس

سۇزلر ۳-بىر تەر، بىر نوع، بىر قايدادا

ياخشى-يامان (**ياخشى يامانى يىلمك**) **yaxşı-yaman** : ياخشى-پىس

ياخشى-ياوا **yaxşı-yava** : ياخشى-پىس

ياخىب-ياندىيرماق **yaxıb-yandırmaq** : ۱-برك ياندىيرماق ۲-اينجىتمك، اورهگە

تونونماق، آجىتماق

ياخىب-يىخماق **yaxıb-yıxmaq** : ياندىيرىب-داغىتماك، محو ائتمك،

ياخىن-اوزاق **yaxın-uzaq** : هم ياخىن ھىدە اوزارق، گئچ تئز

yar-يولداش yar-yoldaş : دوستلار، يولداشлар

يارا-خورالى yara-xora : چيركلى همده چوخ ياراسى اولان

ياراق-اسباب yaraq-əsbab : جور به جور سیلاح لار، مختلف آلتلر

ياراق-اسلحة yaraq-əsləhə : ياراق-اسباب

ياراق-ياساق yaraq-yasaq : اسلحه، سیلاح

يارلى-ياراقلى/يار ياراقلى yarı-yaraqlı : اسلحىلى، تجهيزاتلى

يارى-ياريمچىلىق yarı-yarımcılıq : تمام اولمايان، ياريمچىق

ياريق-ييرتىق yarıq-yırtıq : جىرىق، يېرتىق

يازى-پوزو yazı-pozu : اوخوما-يازما، سواد

يازىب-اوخوماق yazıb-oxumaq : اوخوما-يازما، سواد

يازىب-پوزماق yazıb-pozmaq : 1-يازماق ايشى گۈرمک 2-بىر شئى حاققىندا

گۈتور-قوى ائلهمك

يازىب-ياراتماق yazıb-yaratmaq : يازىچىلىق، اثر يازماق

ياستى-ياپالاق: *yasti-yapalaq* ياستى، باسilmىش، ياتيق، باتيق، سطحى دوز، فارسجا:

پەن

ياشلى-قورو لو *yaşlı-qurulu* : هم ياش هم قورو، هامى، مجازاً: سوچلو و

سوچسوز، گوناھكار و گوناھسىز

ياغلى-قارا *yağlı-qara* : ياغلى، هيسلى، كيرلى، چىرك

ياغلى-ياوان *yağlı-yavan* : يئمكىلە ايلگىلى ياغينا دادينا باخmadan ، نه اولسا اولوب

ياغلى-يوموشاق *yağlı-yumuşaq* : دادلى، يئمهلى، ياغلى و سوموك سوزأت

ياغيش-ياغمور *yağış-yağmur* : ياغيش، ياغىتى، قار-ياغيش(كىچن ايل ياغيش

ياغمور آز اولدو)

يال-يالمان *yal-yalman* : آتين و بعضى حئيوانلارين بوينوندا اوزون توكلر

يال-ياماج *yal-yamac* : داغىن يالى و ياماجى

يال-يؤندەم *yal-yöndəm* : اىته وئيرىلن يئمك، ايت يالى

يالان-پالان *yalan-palan* : دوغرو و گئرچك اولمايان سۆزلر

يالان-دولان *yalan-dolan* : دوغرو و گئرچك اولمايان سۆزلر

يالان-گئرچەك yalan-gerçək : يالاندان يا دوغورдан(بو سؤزون يالان گئرچەيىن من

(بىلەمیرم)

يالان-يانلىش yalan-yanlış : دوزگۇن اولمايان، سهولرلە دولو

يالوار-ياپىش yalvar-yapış : يالوار-ياخار

يالوار-ياخار yalvar-yaxar : حىدينىن آرتىق يالوارما، چوخ يالوارماق، خاهىش ائتمك

ياماق-بىرىتىق yamaq-yırtıq : چۈخ كۈھنە، سۈكۈلموش، ياماقلى

يامان-يۇۋۆز yaman-yovuz : سۈيمىك، سۈيىش وئرمك، يامان دئمك

يان-يانجاق/يان-يانچاق yan-yacaq : ساغرى، يان

يان-يۈرە yan-yörə : اطراف، هندەور

ياندى-قىىندى/ياندى-قىنى(ۋئرمك) yandı-qındı/yandı-qını : الە سالاراق

هىرس لندىرەك، آجىق-قىيچىق وئرمك

يانىب-تؤكولمك yanıb-tökülmək : بىر حاقيزلىق اوزوندن و يا باشقۇا بىر سېيدىن

روحاً اينجىيمك، عذاب چىكمك، يانىب ياخىلماق

يانىب-ياخىلماق yanıb-yaxılmaq : باخ: يانىب تؤكولمك

یاوان-یاشيق yavan-yaslıq : یاوان، یاغ سیز، دادی اولمايان،

یاى-یاز yay-yaz : ايلين خوش كىچن گونلرى، ياي و ياز(بو ايشلىرى گرك ياي يازدا گورسن.).

يايلاق-قىشلاق(اڭلمك) yaylaq-qışlaq : كۈچمك، سوره كلى كۈچمكده اولماق، بير يئerde ثابيت قالماماق

يورد-يووا yurd-yuva/yurdsuz-yuvasız : ائو-ائشىك، مسكن
يورغون-ازگىن yorğun-əzgın : چوخ يورو لموش، بدنى دؤيولموش (يورغون-ازگىن بير حالدا، اۆز ياتاغينا اوزاندى/قارتال حىكايە توپلوسو)

يورغون-آرغىن yorğun-arğıñ : چوخ يورو لموش
يورقان-دؤشك yorğan-döşək : ياتاجاق لوازيماتى، ياتاق

يوغون-يومورو yoğun-yumuru : گودك بوى، قىسا بوى و شىشمان، يوغون، بىچىمىسىز

يول-ايىز yol-iż : يول، جىغىر، اىز
 يول-يوردام yol-yordam : يول، اصول، يئنتىم، چاره، علاج، تدبىر

يول-يولاق yol-yolaq : باخ يول-يوردام

يول-يۇنتىم *yol-yöntəm* : باخ يول-يوردام

يولما-يولوق *yolma-yoluq* : توکو تۈكۈلموش، توک سوز، دىلقىر، قوتور

يۇنجا-خاشا *yonca-xaşa* : يئم بىتكىيلرى

يەھر-اسباب *yəhər-əsbab* : يەھر و سايير، قوشقو لوازيماتى

يىخىلا-دورا *yıxıla-dura* : چوخ چتىنلىك لە، گاھ يخىلاراق گاھ دوراراق

يېر-يېغىش *yılر-yığış* : يېغىشدىرما اىشى، سلىقه يە سالماق

يېرتىق-دئشىك *yırtıq-deşik* : جىريق، يېرتىق، سؤكوك

يېرتىق-سۆكۈك *yırtıq-sökük* : باخ: يېرتىق-دئشىك

يېتىم-يېسىر *yetim-yesir* : آتا آناسىز اوشاق لار، يېتىم لر، اۋكسوزلر

يئدىردىب-ايچىرتمك (يئدىرىپ-ايچىرمك) *yedirdib-içirtmək* : بىلەمك،

يېتىشىدىرىمك

يئر-گئى *yer-göy* : ائورن، كاينات، دونيا

يئر-يورد *yer-yurd* : ياشايىش يئرى، ائو ائشىك

يئرسىز-يۇواسىز *yersiz-yuvasız* : ياشاماق اوچون يئر-يوردو اولمايان، ائوسىز

يئرلى-دېبلى yerli-dibli : بوتونلوكله، تمامىيله، كۈكدىن

يئرلى-كۈكلو yerli-köklü : دېبىندىن، كۈكوندىن، تمامىيله، بوتونلوكله

يئرلى-ياقاقلى yerli-yataqlı : ۱-گىنىش، اطرافلى، هر يۇنلو، آيرىتىلارى ايله ۲-چوخ

بؤيوک، يئكە، قوجامان

يئرلى-يئرسىز yerli-yersiz : اويقولۇن مقامدا و يئرىندە اوللوب اولمادىغىنى نظرده آلمادان،

دوز اوللوب اولمادىغىنى بىلەدن (نسنجىدە نابجا)

يئرلى-يئرىندە yerli-yerində : يئرىندە، اويقولۇن يئرده و زاماندا(يئرلى-يئرىندە دانىشمالى

(دېر)

يئكەلى-خىردالى yekeli-xirdali : ھامى، ايرىلى-خىردالى، هر ياشدا

يئل-هاوا yel-hava : دىشارىداكى ھاوا، ھاوا آخىمى

يئىيب-ايچىمك yeyib-içmek كىيفلە يئىيب ايچىمك، خوش كىچىرمك

يئىيب-ياتماق yeyib-yatmaq هېچ بىر اىشلە مشغۇل اولماماق، تىبللىك

قابناق:

www.turuz.com - ۱

۲- دیوان لغات التورک

۳- آذربایجان دیلینین ایضا حلی لوغتى

۴- تورک دیلیندە ایکىلەمە- وجىيە خەطىب اوغلو

..... - ۵